

SALA DE
LECTURĂ

Apare cu sprijinul Primăriei sectorului 2 București, primar Neculai Onțanu

DEVA
2LUCEAFARUL

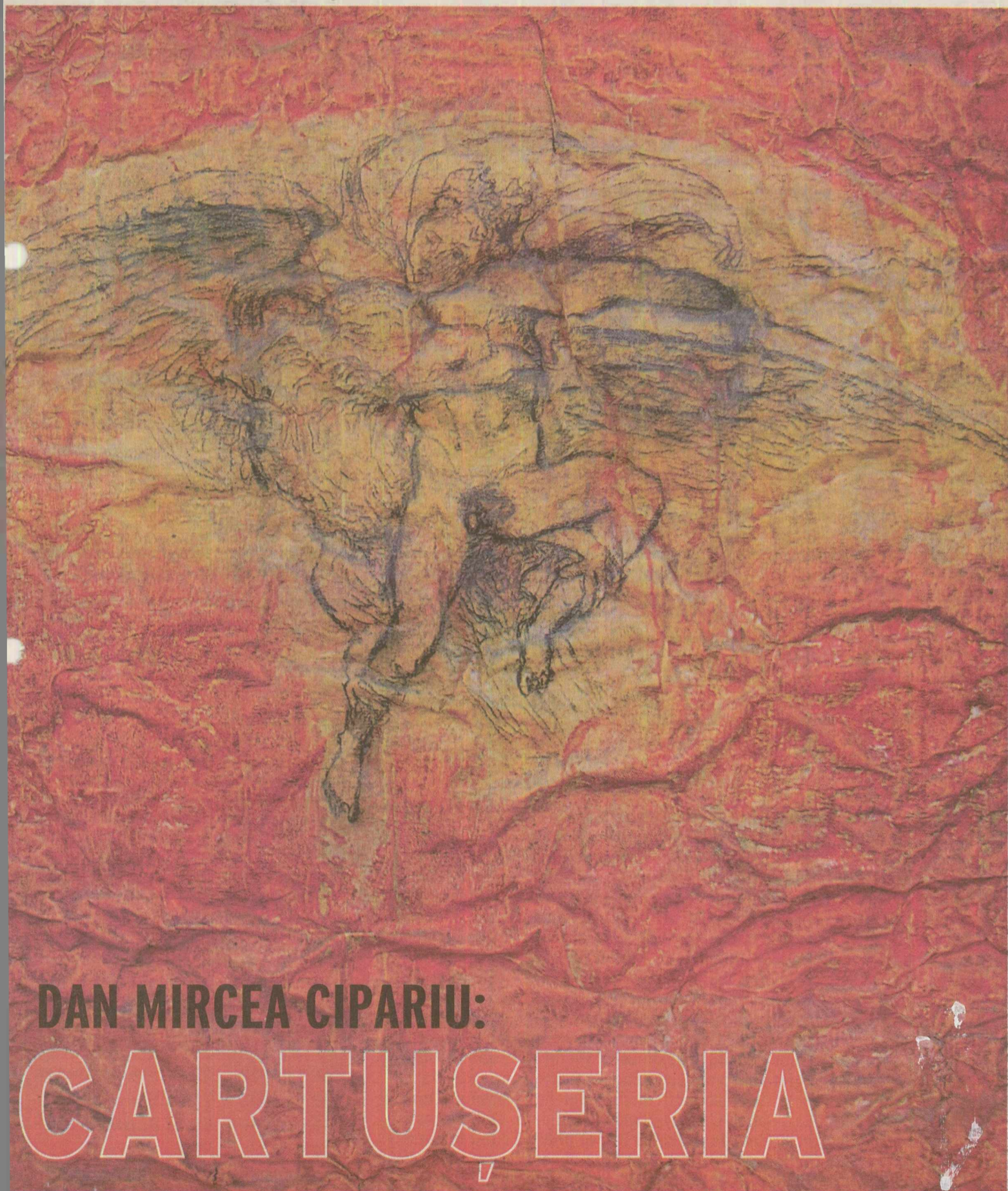
Luceafărul

de dimineață

Săptămânal de cultură al Uniunii Scriitorilor din România

Nr. 9 (881), Miercuri, 8 aprilie 2009, 16 pagini. Preț: 3 lei

Mircea Cărtărescu: **VISUL E O PARTE A REALITĂȚII**

DAN MIRCEA CIPARIU:

CARTUȘERIA

ILEANA MĂLĂNCIOIU:

**Din eșec
În eșec, am
ajuns acolo
unde trebuia**

GELU NEGREA:

**Arca lui
Caragiale**

GABRIEL CHIFU:

**România în
negru și alb**

SORIN LAVRIC:

**Un om
frumos**

FELIX NICOLAU:

**Cremenal
ot Chișinău**

ANA-MARIA NISTOR:

**O săptămână
atât de banală**

DINTRE SUTE DE CATARGE:

Andrada Văsii

În numărul viitor:

Un interviu cu Lucian Dan TEODOROVICI

59484891540011

Editura Cartea Românească în *pole position*

Revista **Observator cultural** a premiat excelența în literatura română pentru anul 2008 în cadrul Galei Premiilor Observator cultural, desfășurată luni, 30 martie, în sala Teatrului Odeon.

Câștigătorii celei de-a treia ediții a Premiilor **Observator cultural** sunt:

DEBUT: Simona Sora –
Regăsirea intimității,
Ed. Cartea Românească

Iulian Costache – **Eminescu**.
Negocierea unei imagini,
Ed. Cartea Românească

POEZIE: Liviu Ioan Stoiciu –
Craterul Platon, Ed. Vinea

CRITICĂ/ISTORIE/
TEORIE LITERARĂ:

Eugen Negrici –
Iluziile literaturii române,
Ed. Cartea Românească

PROZĂ: Ion Iovan –
**Ultimele însemnări ale lui
Mateiu Caragiale**,
Ed. Curtea Veche

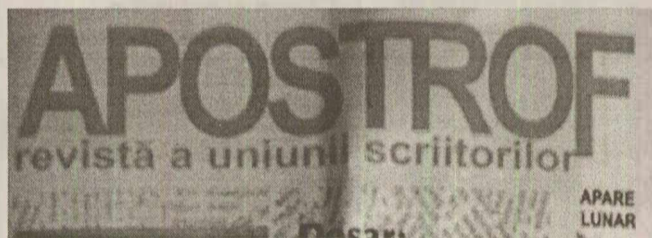
ESEU/MEMORIALISTICĂ:
Liviu Ciocârlie – **Cu dinții de
lână**, Ed. Humanitas

Premiul „Gheorghe Crăciun”
pentru OPERA OMNIA
s-a acordat în acest an
scriitorului Norman Manea.

PREMIUL CITITORILOR
a revenit lui
Daniel Bănulescu pentru
**Cel mai bun roman al tuturor
timpurilor**,
Editura Cartea Românească.

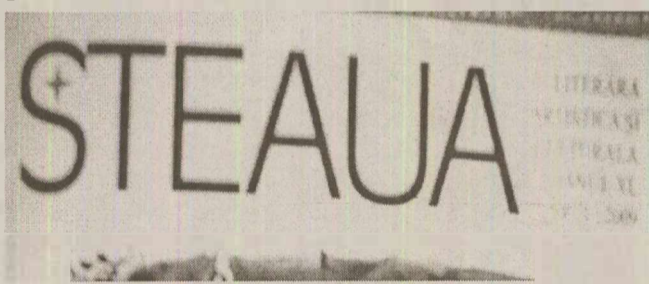
Revista revistelor

Ce bine mă simt în piele de muză, zice Muie

Numărul 3/2009 al revistei clujene **Apostrof** propune un sumar interesant, având ca puncte tari un Dosar I. Negoșescu, ce cuprinde scrisori către traducătoarea **Istoriei** sale, Elisabeth Axmann-Mocanu, și aniversarea maestrului Nicolae Breban, prin două pagini de Călin Teuțișan, care analizează cele cinci nuvele publicate de Polirrom în 2008, sub titlul **Orfeu în infern** și trage concluzia: o carte excelentă, care captivează. Pledoaria lui Călin Teuțișan este convingătoare și oricine o citește își dorește să ia cunoștință de nuvelele lui Breban, care nu s-au bucurat, surprinzător, de mare atenție din partea criticii. Acestea sînt punctele tari. Dar punctul super-tare este ancheta despre **Noapte!** Cum percep scriitorii răstimpul de întuneric? Ce anume înseamnă noaptea? Răspund mai pe scurt sau mai extins, ordonați alfabetic, Diana Adamek, Liviu Antonesci, Paul Arezu și mulți alții de la A pînă la Dan Stanca și George Vulturescu. Nu lipsesc Irina Petraș, Gelu Ionescu, Ruxandra Cesereanu. Citind subtilele comentarii pe o temă ca asta, toate gândurile complexe ale autorilor despre vise, noaptea primordială, himere, uitare, începi să iubești (și mai mult) scriitorii. Să citească paginile acestea și să se rușineze cei care îi tratează cu aroganță și suficiență! Și restul **Apostrofului** e de citit, dar comparație nu încap.

dispariția discretului și profundului scriitor. Despre Salonul de carte parizian scrie inteligent și necruțător Mircea Mihăieș. Deși deschisă străinilor, Franța nu e dispusă a le împrumuta valorile, crede Mihăieș, și se condamnă la localism și minorat. Eseurile lui Daniel Vighi se bucură de **Elogiile** lui Tudorel Urian, iar Ana Blandiana de un studiu, tradus în română acum, al unei docte profesoare de la Universitatea din Salamanca – Francisca Noguero Jimenez. Autoarea eseului face apropieri între literatura Anei Blandiana și cea a unor autori argentinieni și uruguaieni, dovedind universalitatea poetei.

Steaua (cea literară, artistică și culturală, acum la numărul 3/2009) se deosebește diametral de omonima sa, păstorită la propriu și la figurat de proaspătul arestit Becali. Cel care, de altfel, a impus completarea la titlu ca să nu încapă confuzie. În timp ce **Steaua** fotbalistică, hilară și amatoristică e pe la jumătatea clasamentului, **Steaua** de Cluj, publicația condusă din teren de Adrian Popescu, se bate la titlu cu echipe care au o cifră de afaceri mai rotundă. Adrian Popescu explică fără patimă și cu pertință în editorial: **Cum se mai poate scrie azi despre Eminescu?** Un grupaj de zece pagini e dedicat memoriei lui Alexandr Soljenițin. Scriu despre regretatul romancier articole foarte cuprinzătoare și pline de observații inedite Ștefan Borbély, Doru Pop, Sanda Cordoș, Sanda Misirianțu. Delicios este eseul **Cotația muzei la bursa poetică** (despre muze în poezia tînără a ultimilor zece ani), semnat de colaboratorul (și al) nostru, inventivul Felix Nicolau. Anti-muze, feți-frumoși, muze neoexpresioniste, muze de casă și teroriste sînt indentificate în opera tinerilor și tinerelor. Muza Elenei este însuși eul său liric, urîțenia inconstantă pe care o remarcă eseistul rămînînd o crustă exterioară. În orice caz, vorba lui V. Leac citată de Felix Nicolau, bine mă simt în piele de muză, zice Muie. Și, probabil, invers! (*Hipo*)

România literară 12.

România literară se desparte de Petre Stoica în numărul 12 din 27 martie, la câteva zile după trecerea în nemurire a poetului. Minunat este interviul lui Petre Stoica – ultimul interviu – luat de Mihaela Șchiopu și Ion Barbu, semnificativ pentru a înțelege ce au pierdut literatura și lumea românească prin

Luceafărul

Revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Editor: Asociația
LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Director: DAN CRISTEA
Responsabil de redacție: GELU NEGREA

Redacția:
HORIA GÂRBEA
BOGDAN GHIU
SORIN LAVRIC
IOLANDA MALAMEN
STELIAN TĂBĂRAȘ

Colegiu editorial:
RADU F. ALEXANDRU, GABRIEL CHIFU,
LIVIU CIOCÂRLIE, TRAIAN T. COȘOVEI,
MIHAI ȘORA, CORNEL UNGUREANU

Art director: GELU IORDACHE

Coordonator pre-press: IOANA BACALU
Administrație, difuzare: EUGEN CRIȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ
este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1
Tel: (021)-312.96.93; Tel./Fax: (021)-212.79.83

e-mail: luceafaruldedimineata@gmail.com

www.revistaluceafarul.ro

Banca Română de Dezvoltare -
Sucursala Victoria, București
Cont Lei: RO29BRDE445SV36784884450
Cont Euro: RO25BRDE445SV36784964450

ISSN 2065-7536

Autorii care doresc să fie recenzați în paginile LUCEAFĂRULUI DE DIMINEAȚĂ sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția:
Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază.
Textele trimise către rubrica Poșta redacției vor purta pe plic mențiunea respectivă.

DIFUZARE

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ poate fi cumpărată de la chioșcurile RODIPET din București și din țară. În București mai poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii. De asemenea, se pot face abonamente prin Poșta Română; număr de catalog: 19379

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

Calendar

08.04.1928 - Alexandru D. Lungu
10.04.1948 - Elena Ștefănescu
11.04.1936 - Aurel Buiciuc
12.04.1930 - Marcel Petrișor
12.04.1935 - C.D. Zeletin
12.04.1940 - Mircea Martin
12.04.1944 - Gheorghe Anca
13.04.1951 - Ruxandra Berindei
12.04.1990 - Cristian Gava
13.04.1942 - Sorin Moise
14.04.1950 - Daniela Crăsnaru

ARCA LUI CARAGIALE

GELU NEGREA

Fără a fi deosebit de abundentă ori peste măsură de spectaculoasă, fauna caragialiană se dovedește, totuși – în câteva rânduri, măcar –, semnificativă sub raport literar. Suficient de interesantă, în orice caz, pentru a merita o succintă trecere în revistă.

Cel mai anemic reprezentat este segmentul animalier asangvin: insecte, moluște, crustacee... De regulă, locul lor se află pe lista de bucate a unor meniuri mai sofisticate. Peștii, de asemenea, nu impresionează – nici numeric, nici ca figuratie literară. De cele mai multe ori, sunt extrași din mediul natural, fără viață și decăzuți în materie primă pentru delicii gastronomice curente. Deși aparține acestei categorii, peștele din **Cănuță, om sucit** („un crap mare și boțos, ceva rar: patru chile și plin de icre”) provoacă în chip surprinzător divorțul personajului titular de soția neglijentă, cu toate că femeia îi oferise anterior bărbatului motive infinite mai serioase de despărțire. „O lungustă vie” apare în **Politică și delicatețe**, dar mai interesant este baboiul (sau broscuolul? – autorul nu este foarte decis în chestia asta!) din **Dă-dăm mult... mai-dă-dăm mult**. Varianta de gărlă dâmboviteană a peștișorului de aur din basme vorbește cursiv, o însemnează pe fata lui Barlaboi împărat și îl metamorfozează pe Drăgan din „găligan de țigan! un balaure cât un taur... și purcar și murdar!... leneș, puturos... zar!” în „un viteaz voievod, parcă rupt din soare din cap până-n picioare”. Baboiul vorbitor și fecund conferă fantasticitate unei savuroase parodii a fabulosului folcloric tradițional.

Prin opera lui Caragiale nu zboară prea multe păsări sălbatic. Mierla care acompaniază evadarea silvestră a lui Ion din **Năpasta** și îi întretine nebunului extazul mistic rămâne o excepție. Ca și mierloiul „care fluieră căzăceasca”, și „gaița diplomată care vorbea rusește” din **Un artist**. Nu mult mai bine reprezentate sunt zburătoarele domestice. Același bărbier-artist are doi cocoși „pe cari deprinsese la beție, și încă beție de alcool, fiindcă le dădea boabe și grăunțe zăcute-n rom”, și care defilează soldășește „ca doi muscali pe două cărări...”. Farmecul aparițiilor rezidă în antropomorfizarea ludică a pîntenărilor și în înzestrarea lor cu apucături dintre cele mai lumești. Când nu glisează în fantastic, mistic sau etnicism personificat, animalele din acest tronson sunt creaturi, să spunem, obișnuite, mișcându-se în granițele imaginii consacrate a speciei.

Situația se complică oarece când vine vorba despre patrupede – cai, boi, câini, pisici, urși, veverițe, măgari, cămile și alte asemenea. Cei mai numeroși sunt câinii și cailii – prietenii omului, cum ar veni: singuratici sau în grupuri, nominalizați ori desemnați generic, elemente ale unor tablouri realiste, unde parvin natural din rațiuni descriptive sau aglutinând varii conotații simbolice. „Haita de câini de la maiorul din colț” îi taie drumul lui Rică Venturiano, punând capăt urmării începute la grădina Iunion, dar și salvându-l pe coate-goale din ambuscada concepută *ad-hoc* de Jupân Dumitrache. În **Un artist**, reprezentanța zilnică este asigurată de „două pisici foarte bine educate: una învârtește o minavetă mică ce cântă mazurca și cealaltă joacă”, dar și de un „cățel, alb și creț, muiat în boia de băcan pentru roșit ouă (topica îi joacă feste uneori până și lui Caragiale! – *n.m.*). Samurache stătea sluj, cu o chivără de hârtie în cap, încins cu o sabie enormă și având, se-nțelege, tot aerul sever necesar situației...”

Búbico din schița omonimă este, asemenea lui Colț Alb din romanul lui Jack London sau lui Mihail, căinele de circ al lui Cezar Petrescu, un veritabil personaj literar, cu un naturel pe jumătate canin, pe jumătate uman („– E ca un om, frate! Doar că nu vorbește...”). Nefiind un maidanez oarecare, dispune de un început de arbore genealogic: „Búbico este copilul lui Garson și al Gigichii, care era soră cu Zambilica a Papadopolinii, ceea ce, care va să zică, însemnează că Zambilica este mătușa lui Búbico după mamă...”. Ceea ce, zic la rândul meu, care va să zică, însemnează că așa „cuminte și fidel”, „deștept” și „binecrescut” cum se află, Búbico al nostru căm cochetează cu incestul. (După standardele umane, cel puțin...) Dacă mergem mai departe și îl asimilăm pe Bismarck, „dulău ofițerului care șade cu chirie” la Papadopolina, cu mitologicul tată autoritar și punitiv avem, iată, în această schiță inocentă un complex Oedip *sui-generis* de toată fru-

musețea! Componenta sexuală interferează concubinajul locativ, dar și sentimental al ofițerului și gazdei sale cu erotismul animalier al cuplului Búbico-Zambilica.

Búbico este o natură duală: inițial, „un cățel lășos, plin de funde și panglici roșii și albastre” – așadar, o apariție inofensivă, miniaturală și decorativă –, el se metamorfozează sub teroarea caninofobiei maladive a domnului nevrinos într-o dihanie apocaliptică: „Búbico (...) se pornește să latre ca o fiară, cu ochii holbați și mușcând în sec, și clănțanind din dinți, și tușind și...”. În pașnicul compartiment de tren se consumă, sub aparența unei derizorii scene mondene, un război pe viață și pe moarte. Parodic, e adevărat, dar război. Adversitatea se instalează instantaneu, ca într-o coup de foudre inversă: omul și animalul intră cu egală ferveare în jocul isteroid al unei uri instinctuale și reciproc-devoratoare, generate de frica de celălalt. Este evident din start că doar unul va supraviețui în această competiție ce angajează două ostilități atavice, umorale și ireconciliabile. Câștigă prin viclenie, ca de obicei, omul-Ulise care profită de buna credință naivă a adversarului: aruncat pe fereastra istoriei literare, „Búbico dispăre ca un porumbel alb în neagra noapte”. Satisfăcut, „cu-n rânjel diabolic”, învingătorul trece „ca un demon prin mulțime” și dispăre în aceeași paradigmatică „noapte neagră” – simbolul astronomic predilect al romantismului nocturn și tenebros.

În **Grand Hotel „Victoria Română”** găsim o altă victimă canină a agresivității umane – de fapt, un alt Búbico, cele două patrupede semănând foarte mult: și acesta „e un cățel mic, alb și lășos”. Mai mult: poate este chiar animalul de companie „favorit al vreunei dame – parc-am văzut una adineaori la «confiserie» cu un cățel în brațe...”, menționează naratorul – martor al teribilei dezlănțuirii de violență la care se dedau măturătorii orașului. Spre deosebire de Búbico, unde domnul nevrinos are oarecum scuza provocării, în **Grand Hotel... uciderea cățelului** este perfect gratuită și tocmai prin aceasta îngrozitoare. „Pânda de-o parte și de alta a uliții”, prinderea la mijloc („La un semnal, toți se ridică și-l împresoară din toate părțile”), lapidarea („o piatră l-a izbit peste bot, alta la o încheietură, un lemn peste șale și altele plouă...”), zbaterea spasmodică sub loviturile măturătorilor, „huiduielile și rasetele” ce însoțesc macabra „petrecere” încheagă o scenă ce evocă ritualurile sacrificiale ale triburilor primitive.

Vorbind despre Caragiale, Paul Zarifopol notează cu pătrundere: „În grav sau în ridicul, construcțiile lui poartă semn de fundamentală violență”. În **Grand Hotel „Victoria Română”** violența depășește însă conjuncturalitatea punctuală, relevându-se drept dimensiune acut definitorie pentru condiția umană în esența ei. Nicăieri abisul instinct distructiv al omului nu transpare cu mai multă pregnanță ca în această joacă terifiantă, sinistrală și gregară, cu alură de omor ritual, căreia, într-o noapte infernală, îi cade victimă un oarecare „cățel mic, alb și lășos”...

Delirul mistic al lui Ion din **Năpasta** este curențat obsedant de urletul premonitoriu al unui câine. În scena sinuciderii din actul al II-lea, după ce se înjunghie, nebunul îl roagă pe Dragomir: „– Scoate-mi măruntaiele și dă-le căinelui să nu mai urle!...”. În nebunia pădurarului din Corbeni există o logică disjunctă a dublei alienări: Ion suferă de o boală fizică la cap („buba”) provocată de tortura contondentă a anchetatorilor, dar și una metafizică, interioară – un Rău generic, fără cauză și fără nume, ce se cere exorțat prin sacrificiu. Cîinele este mesagerul sonor al Răului din viscere și, totodată, sursa de anihilare a acestuia, instrumentul exorcistului.

Tot cu rol de mesager mistic este înzestrat un alt patruped – silvic, de astă dată: veverița care însoțește itinerarul evadării lui Ion („– Vezi, o trimisese Maica Domnului să-mi arate drumul...”). Identificată cu Născătoarea Mântuitorului, aceeași veveriță îi trasează tragicului personaj linia ultimului drum: „– Maica Domnului!... tu ești?... tu mă chemi?... stai, că vin... iacă-mă vin!...”. La prima apariție a duhului tatălui său, prințul Hamlet răspunde chemării aproape cu aceleași cuvinte, iar, în final, năluca bătrânului rege se dovedește a fi, așijderea, o prefigurare a morții eroului.

Construiți după chipul și asemănarea stăpânilor, adică lipsiți de organ pentru perceperea supranaturalului, sunt

cailii celor doi tineri din **La conac** și **La hanul lui Mânjoală**. Implicați în aventuri fabuloase, aflați în imediata apropiere a unor creaturi diabolice, ei se comportă placid, în limita datelor speciei. Un oarecare plus de senzitivitate, tradusă în mișcări nervoase, manifestă calul Coconului Fănică (**La hanul lui Mânjoală**), dar angoasa lui își poate găsi la fel de bine originea în dezlănțuirea meteorologică declanșată imediat după tentativa tânărului de a părăsi hanul demonice Marghioala. O la fel de ambiguă oscilație între real și fabulos domină aparițiile cotoiului și căpriței – animale acreditate de tradiția folclorică românească (și nu numai) drept forme de travestire mundană a lumii supranaturale și vehiculate de Caragiale ca recuzită verificată pentru obținerea sugestiei de fantastic.

Câteva dintre cele mai violente scene din proza lui Caragiale au, într-un fel sau altul, suport animalier. Vaca învățătorului Părvu din **Răzbunare** este găsită jupuită de vie – gest șocant de avertizare simbolică a taberei adverse, cu care clanul Dragomir întretine o ancestrală *vendetta*. Terifiantul semnal va fi confirmat de derularea sângeroaselor evenimente ulterioare. Teribilă, mai cu seamă prin gratuitate, este uciderea cu sânge rece a lui Prian cel mic, vițelul fraged rămas de timpuriu „fără față”, de către Ileana, „copilul ciudat” al familiei popii Niță din Dobreni (**Păcat**). Cruzimea actului sacrificial e augmentată, pe de o parte, de vârsta agresorului, considerată una a inocenței (Ileana era „pe-atunci o fetică de vreo doisprezece ani”), iar, pe de altă parte, de împrejurarea că gestul survine neașteptat și schizofrenic pe fondul relației de afecțiune stabilită în timp între infanta curențată de impulsuri tenebroase și victimă.

Cu ursul din **O reparație** ieșim atât din determinările, așa-zicând, naturale ale zoologiei literare caragialiene, cât și din dimensiunea ei fabuloasă, supranaturală, plonjând în simbolică pură. Textul – mai puțin frecventat de critică și, de cele mai multe ori, absent din edițiile curente ale operei scriitorului – dispune de un ridicat coeficient de insolit în ansamblul prozei lui I.L. Caragiale (lucru semnalat încă de Paul Zarifopol, cel care l-a depistat și pus în circulație) și se scaldă aproape sfidător în apele unei ambiguități profunde, frizând incompreensibilul.

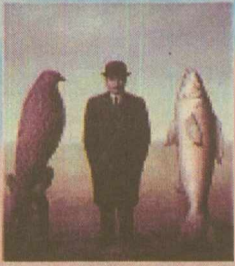
Un așezământ monahal modest, Schitul-Mărului, plasat într-un decor paradisiac, trei călugări bătrâni plus „un țigan mut și palavatic” care are și „boala copiilor”, un măr „a cărui vârstă nu se știe și care face niște mere domnești de o mărime și un gust extraordinare”, un urs uriaș care „dă iama-n ele” zilnic la o anumită oră a amiezii, un grup de vizitatori – iată elementele-premisă ale narațiunii. Cu o zi în urmă, încercând să gonească fiara, mutul primise „o palmă după ceafă de l-a trântit cât colo pe brânci”; acum, „cu un par în mână”, voiește „să se măsoare cu namila”. Lupta este scurtă: „Fiara se înalță pe etichetele dinapoi și încalecă pârleazul. (...) Dar, până să nu facă altă mișcare, mutul s-a ridicat în fața ei și a plesnit-o drept în frunte. Am auzit în hî! de rărunchi și un trosnet surd. Ursul s-a clătinat și s-a prăbușit în afară; mutul a scăpat parul din mână și a căzut lung pe spate înăuntru. (...) Într-o singură lovitură mutul și-a cheltuit toată rezerva de energie; dar cel puțin a spălat în sânge ofensa din ajun”.

De fapt, ce este, ce va fi vrând să fie în intenția autorului această densă **Reparație** neanunțată de vreun precedent din bibliografia caragialiană și neurmată de lucrări similare ori, măcar, vag asemănătoare? O anecdotă tragică? O fabulă? O parabolă? Un basm cu figuratie realistă? Metaforă cosmică contrasă minimalist în situația-limită a unei dramatice confruntări om-animal? Și, în fine, ce reprezintă în această ecuație multiplă ursul – „namila”, „fiara”, monstrul apocaliptic care tulbură liniștea și rânduielile mănăstirii? Răul universal care asediază cetatea binelui, instinctul sălbatic care pânzăște în umbra oricărei întocmiri civilizatorii; un Goliath zoologic venit să evidențieze curajul nebun al unui David sinucigaș („E nebun!... o să-l sfășie fiara la sigur!...”)?

...Nu, nu-mi răspundeți, nu am timp de răspunsuri; abia am avut spațiu să pun câteva întrebări!

(Fragment adaptat din volumul în pregătire **Marea manipulare: Caragiale și dublul său**)

Nicolae Popa

AVIONUL MIROSEA A PEȘTE

Harta ARC

Un roman cu un titlu trăsnet, avangardist-suprarealist, te poate incita sau te poate face să dezertezi de la lectură rapid. *Avionul mirosea a pește* (Editura Arc, Chișinău, 2008) este o ficțiune moldovenească și postmodernă a lui Nicolae Popa. Îmi închipui cât de bizar sună o asemenea caracterizare! Moldovenesc, pentru că e înțesat de cuvinte și expresii regionale, indiscutabil naive și spectaculoase: „a știobălcăi”, „de ce să ne hăbucim unii pe alții cu tăișul toporului?”, „m-am înhârnicit” etc. Postmodern, pentru că e alcătuit din mai multe niveluri, nu neapărat bine suprapuse ori neapărat necesare. Începutul e parabolic și m-a făcut să mă gândesc la distopiile lui Marius Tupan. O femeie în „rochie cernită și basma neagră”, un cer care „bătea în albastru de Doamne ferește”, o „cruce

Cremental ot Chișinău

FELIX NICOLAU

masivă de lemn ce plutea în derivă pe suprafața pământului” și nenorocirea isterizantă: „Cum să nu vrei să faci moarte de om?”. Rohmanii, popor ciudat, cu gesturi simbolice, sunt înfățișați în fraze deșirate și împănate cu metafore. Un dezgheț diluvian și slobozirea celor înghețați: bancuri de pești și cadavre de înecați.

Când era să las cartea din mână, s-o pun „la murat”, registrul se schimbă dramatic. Șmecher autor!, mi-am zis. Naratorul ucide din greșeală un paznic, undeva la marginea Chișinăului. Încep tribulațiile mascării crimei și a debarasării de cadavru. Acțiunea abia stărnită este frânată. Gesturile și obiectele sunt studiate minuțios. Monologul interior este lizibil datorită deducțiilor paradoxale din premise banale. Jucând teatrul perplexității și al protestului idealist, romancierul își salvează cartea. Cadavru este pregătit pentru scufundare prin dotarea cu un rucsac umplut cu pietre-ou. Pregătirea pentru aruncarea în lac ia ca la vreo 15 pagini. Care sunt caraghioase, dar nu plictisitoare. Și apoi aflăm de terasamentul livresc al relatării. Povestirea este o descriere a faptelor, făcută în arestul poliției. Însă, pentru a fi sincer, arestatul solicită libertatea de a zăbovi asupra detaliilor, ca totul să fie veridic. Cu astfel de trucuri textualiste, îndeajuns de rar folosite pentru a nu deveni exasperante, este asigurată prezum-

ția de modernitate a romanului. Am impresia că aceasta a fost principala preocupare a lui Nicolae Popa: cum să se scuture de eticheta de poet și să devină credibil ca romancier.

Proza este comisă „cu o responsabilitate ucigașă”, „ca la pușcărie”, ori cel puțin așa ni se comunică. În realitate, farmecul scriiturii derivă din descompunerea epicului în cioburi ce reflectă tot felul de bizarerii. Sfaturi de genul: „v-aș sfătui totuși să aveți în casă pe jos linoleum, așa, pentru orice eventualitate. Linoleum, nu lemn, nu parchet, nu scândură scârțâitoare. Că sângele odată îmbibat în lemn, nu-l mai scoți!”. După care este părăsit „definitiv stilul epistolar”, revenindu-se la convențiile diegeticii autoreferențiale. Criminalul cu imaginație încolăcită se întoarce acasă, unde încearcă să-și fenteze tatăl obsedat de culesul viei. Nu se întoarce cu mâna goală, însă, ci cu două găleți cu mere. Pe una o cedează zebrelor de la grădina zoologică, că doar e o fire sensibilă, de poet inadapdat. Pe cealaltă i-o duce fostei neveste, „s-o scoată la balcon”. Cum picase „bob-sositor”, mai zăbovește și el, să vadă unde se pregătește să emigreze Nadina. Cu care ocazie descoperă încântat că acum ea poartă chiloței, iar nu „chiloț”, ca altădată. Scena de amor alintat este delicioasă. Protagonistii se pre-

fac că discută lucruri banale, că sunt plictisiți unul de altul. Și când colo, iată, Nadina a învățat chestii bizare, pe care „când am rugat-o foarte frumos, în genunchi am rugat-o, să-mi facă, a scuipat îngreșoșată și m-a și izbit în locul pe care acum îl mângâia și-l umezea cu limba”.

O scenetă aproape la fel de năbădăioasă este culesul viei, pentru care tatăl abandonat „tăbârcise scări de prin vecini”. Cum fiul cu capul în nori nu e bun de nimic, sunt chemați oameni plătiți cu ziua, cărora li se face instructajul de protecția muncii. Odrasla concediată cu dispreț n-are altceva mai bun de făcut decât să bată străzile până ajunge, din greșeală, paznic la o capelă.

De fapt, aici e de căutat secretul construcției romanului: totul se întâmplă! Greșeala, ceasul rău sau cel bun sunt firul roșu al unei acțiuni fracturate, în pericol de băltire. Pericolul este conjurat, se cochetăază cu el, apoi este păcălit. La țanc! Driblingul acesta riscant e posibil datorită unei ironii și unei științe rafinate a construcției. Citindu-l pe Nicolae Popa, îți spui că maturitatea, cea pe care unii n-o ating nici la senectute, poate fi mai importantă decât talentul. Pentru că e capabilă să prelucreze orice materie primă, să o șlefuiască și s-o introducă într-un puzzle aparent insolubil, greșit. La fel, truda migăloasă și excesiv culturală a prozatorilor optzeciști și nouăzeciști de la noi este depășită înspre simtutea amuzată, care e doar o peliculă așternută peste trăirile tragice. Există și destule pasaje îndesate parcă la nimereală, de dragul demonstrației. Dar, pe ansamblu, am citit un roman al unui scriitor ot Chișinău deștept, ager și deschis la minte.

Volumul lui Cortázar, *Armele secrete*, recent apărut la editura Humanitas, în colecția „Raftul Denisei”, cuprinde cinci povestiri distincte, fermecătoare nu atât prin ceea ce se spune în ele, cât mai ales prin ceea ce se trece sub tăcere într-un mod aproape ostentativ. În două dintre povestiri – cea intitulată *Scrisori de la mama* și cea cu titlul *Armele secrete* –, personajele-cheie ale povestirii nu mai sunt de mult prezente. Însă existența lor trecută, fără să fie absorbită de uitare, pătrunde în prezentul unor destine complicate ale unor vieți simple. În *Scrisori de la mama*, o simplă confuzie, o greșeală de care se făcea vinovată mai curând vârsta decât autoarea scrisorii, care scrisese greșit „Nico” atunci când ar fi trebuit să scrie „Victor”, se intensifică și se repercutează asupra celui care citește scrisoarea cu gândul că nu o poate arăta soției sale. Motivul – de altfel, banal – fiind tocmai această greșeală, care avea să-l propulseze în viețile lor pe Nico, oricât ar fi încercat Luis să stăvilească această intruziune a celui care fusese propriul său frate și care murise înainte să se însoare cu Laura. Iar Laura era acum soția sa, „cea care trecea mai departe sub tăcere numele lui Nico și, ori de câte ori o făcea, chiar în momentul în care firesc ar fi fost să-l rostească, însă ea îl ocolea iar, Luis simțea încă o dată prezența lui Nico în grădina din Flores, îi asculta tusea discretă pregătind cel mai desăvârșit dar de nuntă imaginabil – moartea lui, în toiul lunii de miere a celei care-i fusese logodnică, a celui care-i fusese frate” (p. 16).

Nico a dispărut de mult din viețile lor – a Laurei și a lui Luis –, însă absența lui cântărește mai mult decât o prezență, trecerea sub tăcere a numelui său ascunzând o realitate mult mai profundă, în care Nico continua să existe și în care Luis – cel care se gândea cum să corecteze greșeala mamei, cum să-l transforme pe „N” în „V” – nu putea pătrunde.

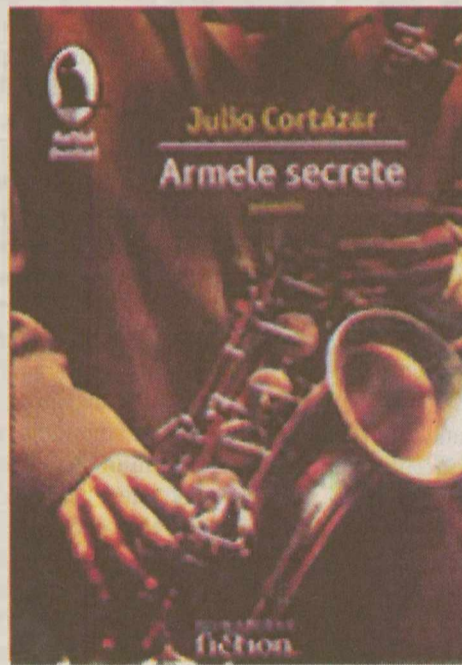
Armele secrete

PAUL-GABRIEL SANDU

Din realitatea banală, obișnuită, a unei vieți care pare să nu ascundă nimic și în care cititorul pătrunde dintr-o dată, însă fără să asiste la nimic spectaculos sau extraordinar, și în care nu se întâmplă, de fapt, nimic, se coboară cu o viteză amețitoare către lumea obscură a amintirilor, a resemnărilor și frustrărilor, a tăcerilor grăitoare și a neîmplinirilor. Toate acestea se petrec fără fast, undeva îndărătul cuvintelor folosite numai ca mediu diafan prin care privirea cititorului să poată fi condusă, cu precizie, dincolo. Personajele lui Cortázar sunt vii și surprinzătoare, însă, tocmai de aceea, firești și extrem de veridice, gesturile lor sunt semnificative fără să fie teatrale și, tocmai de aceea, sincere. Iar acest calificativ este – fără îndoială – atributul suprem al oricărui stil literar.

În ultima povestire, cea care dă și titlul volumului, trecutul necunoscut izbucnește cu o violență mai intensă decât în oricare dintre celelalte povestiri, și asta, pentru că se insinuează în spațiul intim prin excelență, al iubirii dintre Michelle și Pierre, azvârlind în toate direcțiile șrapnelurile dorinței neîmplinite, ale iluziei și ale fricii. Temperatura sentimentului lor atinge valori de nebănuț „în minunata lună mai” (p. 169), întorcându-se astfel chiar împotriva lor înșiși.

Pierre o dorește mereu pe Michelle, cu o intensitate crescândă, iar ea acceptă de fiecare dată totul, până la gestul final,

când găsește un mod de a se eschiva, când reușește să se sustragă cursului firesc al desfășurării și să fugă cumva, iar Pierre are mereu în minte „o dorință ascunsă și surdă unde Michelle nu mai este Michelle (să te am în miezul ființei mele precum un copac), în care nu reușește s-o simtă în brațele lui pe când urcă scara, fiindcă abia a pășit pe prima treaptă că a și văzut sfera de sticlă, și el e singur, urcă singur scara, iar Michelle e sus, încuiată, în spatele ușii [...]” (p. 179). Numai că singurătatea asta nu e numai a lui, ci a amândurora, singurătatea e singurul lor mod de a fi împreună, de a se întâlni, de a aparține în mod definitiv unul celuilalt fără să-și aparțină de fapt, o realitate de altfel insuportabilă atât pentru el, cât și pentru ea. „O să mă înnebunești”, repetă mereu Pierre, descumpănit, nemaiînțelegând, fremătând de dorință, până când dorința răzbate afară cu violență și ajunge să fie stăpână pe el. „M-ai speriat, preț de o clipă mi s-a părut că... Ce proastă sunt,

însă erai atât de schimbat, parcă erai altcineva” (p. 186).

Refuzul lui Michelle, atât de obscur și de greu de pătruns în semnificația sa adâncă, începe să capete sens abia când „o poveste uitată și îngropată” (p. 194), care „revine pe neașteptate, tocmai acum...” (p. 194), se desface în câteva crâmpie povestite în goana mașinii lui Roland și a Babettei spre Michelle. În felul acesta, intră în scenă, în ultima clipă, mai curând complicând totul, decât aruncând o lumină clarificatoare, tipul care fusese omorât și care „își merita soarta, iar noi n-aveam alte arme” (p. 195).

Care sunt motivele pentru care își meritase soarta sau care este legătura dintre destinul lui Michelle și cel al „arianului pur, cum se considerau în vremurile alea” (p. 195), care fusese ucis, nu se explică nicăieri. Rândurile povestirii plutesc, asemenea vârfului aisbergului, aparent deasupra apei, lăsând însă, în același timp, deschisă posibilitatea intuirii a ceea ce este ascuns, a ceea ce rămâne nespus sau este parțial trecut sub tăcere.

Povestirile lui Cortázar reușesc să deschidă, prin câteva fraze, prin câteva răsuciri de „ghidon având la capăt manșoane de cauciuc”, orizontul unui univers de fiecare dată copleșitor și imposibil de cuprins, alcătuit din frânturi de imagini de amintiri, de evenimente, în spatele cărora se presimte, asemenea unei avalanșe, viața, viața întreagă, nestăpănită năvalnică. Însă, în același timp, citind povestirile lui Cortázar, cititorul va trebui să admită că, în fond, întâlnirea cu celălalt nu se poate petrece niciodată definitiv și fără rest, că celălalt scapă mereu, în singurătatea lui insondabilă, în care lumina înțelegerii nu poate ajunge decât incert și meteoric, și atunci, numai pentru a sonda imensitatea acestei singurătăți.

ILEANA MĂLĂNCIOIU:

Din eșec în eșec, am ajuns acolo unde trebuia

Cum era Ileana Mălăncioiu la 20 de ani?

Ca orice om care are viața în față. Nu-mi găsisem drumul, dar nu eram disperată. Poate și pentru că m-am născut într-o casă fără cărți și nu aveam visuri prea mari. Oricum, nu mă gândeam că voi ajunge scriitoare. În vremea liceului, am debutat în revista de Matematică și Fizică, propunând rezolvări mai simple decât cele consacrate, ale unor probleme de geometrie în spațiu. Apoi, am ratat examenul de admitere la Facultatea de Electronică, unde a fost o concurență acerbă, din cauză că majoritatea locurilor le era rezervată celor veniți din producție, cu dosare de trimitere la studii întocmite la serviciul de cadre. Dat fiind că am fost o elevă de nota maximă, n-am suportat ideea de a mă întoarce acasă cu acel eșec și m-am înscris la Școala Tehnică Financiară. După absolvire, a trebuit să fac un stagiu de trei ani în producție. În perioada aceea, am început să scriu și asta m-a determinat să abandonez pregătirea la matematică și să dau examen de admitere la Facultatea de Filozofie. Mi-am luat licența în 1968, cu teza **Locul filozofiei culturii în sistemul lui Lucian Blaga**, și am fost repartizată ca redactor la Televiziunea Română, de unde a trebuit să plec în 1971, pentru că m-am pronunțat împotriva aplicării tezelor lui Ceaușescu. De acolo, m-am transferat la revista „Argeș” din Pitești, unde am rezistat doar vreo 8 sau 9 luni și mi-am dat demisia. După câțiva ani de șomaj, mi-am susținut examenul de doctorat cu lucrarea **Vina tragică (tragicii greci, Shakespeare, Dostoievski, Kafka)**, în iluzia că voi putea să intru în învățământul superior. Dar n-a fost să fie. Așa cum am mai spus cândva, la emisiunea Profesioniștii, mergând din eșec în eșec, am ajuns, în cele din urmă, acolo unde trebuia.

Cum definiți poezia?

Expresie a unui mod de viață. Ca pentru orice poet care se respectă, pentru mine un rol esențial îl are felul cum mă raportează atît la lumea din jur, cît și la limită și la ceea ce se află dincolo de ea. S-a spus adesea că aș fi poeta care a vorbit cel mai mult despre suflet și despre moarte și că poezia mea îți dă sentimentul că aș fi străbătut infernul. Aș preciza că, în accepția mea, viața este valoarea supremă, iar moartea este răul absolut. Dar cred că există situații în care pierderea sensului vieții și moartea psihică sînt și mai greu de acceptat decât moartea.

Unde vă regăsiți mai degrabă: în eseuri sau în poezie?

Țin infinit mai mult la poezie, care constituie zona cea mai pură a creației literare. Cred însă că evoluția mea ca poetă ar fi fost alta dacă nu aș fi scris și eseurile care m-au obligat să stăruiesc o vreme asupra cărților situate în punctele de răscruce ale culturii. Eticheta care mi-a fost pusă e că aș fi „poeta vinci tragice”. Ea m-a bucurat, pentru că exprimă ideea că între poezia și eseuistica mea există o legătură peste care nu se poate trece.

În ce măsură e importantă experiența de viață pentru a scrie poezie?

În măsura în care ai talent. Dar, chiar și în aceste condiții, uneori reacționezi asumîndu-ți în ceea ce scrii tragedia reală de care ai fost marcat, alteori plîngînd pur și simplu, ca orice om de rînd. Dumnezeu știe cînd se poate transforma viața în artă ori arta în viață.

Ce s-a schimbat în viața dumneavoastră în ultimii ani?

Tranziția asta, care nu se mai termină, m-a obligat să fiu mai atentă la evenimentele social-politice și să mă pronunț asupra lor înainte de a fi prea tîrziu. Oricum, nu ne aflăm în cele mai prielnice vremuri pentru poezie și nu aș fi vrut să continui să

scriu versuri în virtutea inerției. Cred însă că eseurile și publicistica din volumul **Crimă și moralitate** și din celelalte două, care i-au urmat, au aceeași viziune asupra lumii cu cele din **Vina tragică... și din Călătorie spre mine însămi** (scrise înainte de 1989) și, în ultimă instanță, cu poezia mea.

Ați accepta să părăsiți România dacă ați avea o ofertă convenabilă?

Pentru mine nu poate exista o ofertă convenabilă în afara țării. Fiindcă nu vreau să renunț la literatură și cred că ea se scrie cel mai bine în limba maternă, cu iluzia că poți fi înțeles măcar de cei între care trăiești. Pe de altă parte, cred că asumarea dramelor acestei lumi în schimbare nu prezintă doar neajunsuri, ci și niște avantaje spirituale.

Ce simțiți cînd vedeți în librării o carte scrisă de dumneavoastră?

La început am un fel de teamă să văd cum e primită și ce se întîmplă cu ea. Apoi, spre a mă conștientiza că nu sînt cel mai vîndut autor de pe tarabă, îmi amintesc că, la cîteva săptămîni după ce i-a apărut **Verdictul**, Kafka s-a dus într-o librărie să vadă ce se întîmplă cu această carte a lui (singura publicată în timpul vieții) și a constatat cu tristețe că, din cele 12 exemplare primite, se vînduse doar unul: cel pe care îl cumpărase el.

Care dintre poeții români este poetul dumneavoastră de suflet și de ce?

Bacovia. E greu de spus de ce. Acea zonă liberă de prejudecăți, unde ți se instalează aproape fără voia ta poezia cuiva, își are misterul ei, care nu poate fi dezvăluit în termeni exacți și reci. Cred totuși că sînt mai legată de autorul **Plumbului** decât de ceilalți poeți mari dintre cele două războaie mondiale și pentru că viziunea sa e mai aproape de atmosfera cenușie și apăsătoare a epocii pe care am străbătut-o.

Ce părere credeți că au despre dumneavoastră persoanele cu care intrați în contact?

Bună sau rea, dar nu le sînt indiferentă și asta mă bucură. Dacă m-ar iubi toată lumea, aș crede că e ceva în neregulă.

Care sînt lucrurile în care credeți?

Nu știu ce să vă spun. Fiindcă n-aș putea să vorbesc într-un interviu despre credința în Dumnezeu ori în nemurirea sufletului. Ca să nu trec totuși peste această întrebare, vă voi răspunde: cred în puterea spiritului și în prietenie. Cu atît mai mult cu cît sînt silită de împrejurări să iau act de ravagiile făcute de forța brută și de trădare.

De ce e nevoie pentru a fi fericit?

Nu cred că există o rețetă a fericirii. Chiar și în viața aceluiași om, ea depinde în fiecare etapă de altceva. Atunci cînd ești tînăr, poți să vrei luna de pe

cer și să fii disperat pentru că nu ți s-a dat. Mai tîrziu, începi să vezi lucrurile altfel. Dacă ți-ai rupt o mînă, ca mine, poți fi fericit că oasele ți-au fost lipite corect la loc și reușești să scrii în continuare cu ea. Nu pentru a-ți mări cu orice preț „capitalul”, ci pentru că, atîta timp cît ești încă viu, e greu să accepți gîndul că totul s-a terminat.

Ați devenit poeta mea de suflet în clipa în care am citit „Sora mea de dincolo”, volum inspirat dintr-o tragedie pe care ați trăit-o, respectiv pierderea surorii dumneavoastră. Îmi închipui că și alți iubitori de poezie vă apreciază la fel de mult și gîndesc ca mine. Dacă asta ar fi adevărat, credeți că tragedia trăită a fost prețul pe care a trebuit să-l plătiți pentru a fi apreciată?

Am avut o presă favorabilă cu mult timp înainte de apariția acestei cărți, iar **Urcarea muntelui**, scrisă după aceea, în care este redat calvarul nostru, al tuturor, e cel puțin la fel de importantă pentru destinul meu literar. Cînd am scris **Sora mea de dincolo**, nu m-am gîndit la succes. Nu m-a interesat nici măcar în ce măsură acea mărturie că sora mea a fost vie ține sau nu ține de poezie. O vegheasem trei luni, eram bolnavă sufletește și ceea ce făceam era un fel de exercițiu de vindecare sau de supraviețuire. Am fost surprinsă că volumul acesta a fost primit atît de bine și de cititori, și de critică, și de unii dintre poeții foarte rafinați, care scriu cu totul altfel decât mine. Dar, dacă aș fi putut s-o aduc măcar pentru o clipă înapoi pe sora mea, aș fi renunțat, fără nici o ezitare, la poemele scrise pentru ea.

Știu că pictura dumneavoastră preferată e „Strigătul” a lui Edward Munch. Ce simțiți cînd priviți acest tablou?

Ceva asemănător cu ce simt cînd citesc **Plumb** sau **Lacustră**. Chiar dacă Munch n-a auzit materia plîngînd, ca Bacovia, ci materia era cea care trebuia să audă (sau să vadă) strigătul său. Am pus o reproducere a celebrei lucrări pe coperta volumului **A vorbi într-un pustiu**, pentru că dezamăgirea exprimată în el este foarte aproape de a marelui pictor expresionist, al cărui mesaj nu a fost înțeles la vreme.

Care este culoarea dumneavoastră preferată și de ce?

Albul, care nu e, de fapt, o culoare, ci le cuprinde pe toate celelalte, pentru că mă face să par ceva mai senină (ori mai luminoasă) decât pot să fiu în condițiile date.

Interviu realizat de RADU DORU COSMIN care a tradus în colaborare cu poeta JOANNE GROWNEY din SUA volumul Sora mea de dincolo.

P.S.: În revista „Contemporanul” (nr. 1/2009) a apărut un text care deformează în mod flagrant o intervenție a mea în dezbaterile cu privire la cartea *Iluziile literaturii române* a lui Eugen Negrici. Vorbind despre importanța acordată după 1989 corespondenței și jurnalelor, în detrimentul cărților de ficțiune, eu am adus ca exemplu jurnalul lui Pericle Martinescu, luat de un mare critic drept literar de Evanghelie, pentru a se folosi de afirmațiile jignitoare ale diaristului la adresa unor scriitori (români) de valoare. Lucru care m-a determinat să mă întreb dacă nu cumva am trăit cu toții în Secolul lui Pericle (Martinescu), dar nu ne-am dat seama de asta. Din textul publicat sub numele meu, reiese că m-aș fi referit la un jurnal al lui Felipe Martinez (!) și, implicit, la *Secolul lui Felipe*, despre care, iertată să-mi fie ignoranța, eu n-am auzit. Și dacă asta ar fi singura eroare de neacceptat. Dar, din păcate, aproape tot ce am spus a fost reprodus „cu aceeași fidelitate” ori întors pur și simplu pe dos. De aceea, o rog (foarte frumos) pe d-na Aura Christî ca, oricît ar fi de ocupată, să-și arunce și dînsa ochii pe ceea ce trimite la tipar. Fiindcă e păcat să fie consumată atîta hîrtie de calitate pentru a fi publicate niște texte care îi aparțin mai curînd dactilografei sale, decât scriitorilor cărora le sînt atribuite în mod abuziv. (I.M.)

PUZZLE

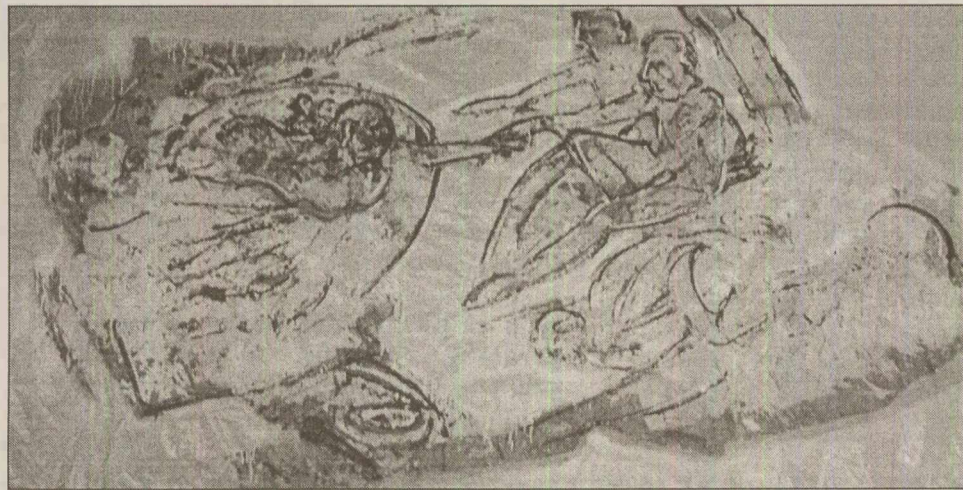
România în negru și alb

GABRIEL CHIFU

Anul acesta primăvara e întârziată. Natura a rămas încremenită undeva într-o zonă indefinită - nici-nici: câmpurile sunt sure, pomii sunt încă negri și goi. Iar acum, când nu e nici zăpadă, nici verdeață, ceva anume se vede șocant de limpede: gunoaiele, murdăria care au luat în stăpânire și sufocă România. Mizeria e peste tot, e ca o molimă, e o realitate care-ți sare în ochi, pe care nu ai cum să te prefaci că n-o observi. Mergi cu mașina prin sud, spre București, dai peste străzile sparte și urâte, de o dezlănare urbanistică fără seamăn ale Caracalului și te apucă depresia. Ajungi în satul Buzescu cu casele sale care sunt o culme a kitschului, a grandomaniei și a inculturii, a slujbeniei-ce-trece-drept-frumusețe și, inevitabil, tristețea ta sporește. Traversezi satele confiscate de gunoaie, cu ulițe ponosite, rămase în afara timpului, cu oameni și căsuțe la fel (de nu cumva găsești unele case care afișează o bună stare recentă, dar și ele tot atât de

în corpul țării, de neînălțurat, distrugător. Vorbeam despre lipsa de reguli de la noi. Am avut șansa (sau ghinionul...) să călătoresc în acest an în Israel și în Franța, așa că sunt în măsură să compar: ci bine, situația este incomparabilă. În Ierusalim, orice construcție nouă trebuie să fie placată într-o piatră alburie care asigură fiecărui edificiu durabilitate, iar întregului îi dă unitate, expresivitate, eleganță. Iar în Franța, ce să mai zic? Grija pentru detaliu este impresionantă, Parisul până la periferii are clădiri cu fațade perfect curățate, cu străduțe și alei perfect îngrijite și nu doar orașele, cu casele care ascultă toate de un plan geometrizat, coerent, fără stridențe, ci și câmpurile arată impecabil, ca niște parcuri splendide, rulezi cu autobuzul prin țară și sufletul ți-e răsplătit de armonia localităților și de peisaj, parcă ai străbate o sărbătoare.

Președintele țării făcea apel, pe bună dreptate, la sentimentul patriotic, la mândria națională: ne îndemna să con-

respingătoare, în culori țipătoare...) și tristețea ta, normal, crește alarmant. O iei pe centura Bucureștiului și ai impresia că ai intrat într-un soi de sublume, trafic nebun, praf, pungii de plastic, iarăși gunoie care aproape înghit tot. La capătul drumului, în orașul capitală, nu ai parte de ceva mai bun, te strecuri printre maldărele de blocuri comuniste toate cu fațadele degradate, cu balcoanele închise oribil (fiecare altfel, cum l-a tăiat capul pe proprietar) și tristețea ta devine incomensurabilă și e însoțită de exasperare, de sentimentul că nu e nimic de făcut și-ți vine să fugi de aici mâncând pământul.

La un bloc din centrul Craiovei, care are la parter și la primul etaj spații comerciale și de utilitate publică, am întâlnit ceva ce nu credeam că am să întâlnesc vreodată: sunt circa cinci-șase instituții în imobilul respectiv și fiecare și-a tratat fragmentul său de clădire cum „au vrut mușchii săi”: un segmentul e bancă și are geamuri fumurii și zid placat în metal argintiu, în continuare e o berărie în stil retro, cu fier forjat, cu lemn și vopsită în portocaliu, și tot așa, fiecare bucățică a acelei construcții este altfel, într-o alăturare imposibilă, care-ți strică, îți îmbolnăvește ochii și mintea. Se construiește haotic, nicio normă nu e respectată și repede-repede un fel cancer urbanistic generalizat se instalează

sumăm produse românești, să ne petrecem concediul în țară. Mărturisesc că mi-aș dori tare mult așa ceva. Dar pentru asta ar trebui să primim semne oricât de vagi că lucrurile se îndreaptă. Că, de pildă, într-o stațiune românească nu plătești dublu decât în Grecia, în Turcia sau în Austria pentru niște servicii turistice proaste și asaltat de prostul gust. Că, de pildă, un mare proiect național de infrastructură e anunțat de guvernanți și chiar e dus la bun sfârșit (pe teren, cum s-ar zice, nu pe hârtie, cum se întâmplă de douăzeci de ani încoace!) și te poți deplasa omenește până la Brașov, la Craiova sau la Timișoara, nu în condițiile de acum, când fiecare încercare de acest fel e una de coșmar.

Oricum, căutând cu tot dinadinsul și izbânzile în ceea ce se petrece la noi, am găsit una: am fost invitat și am participat cu plăcere la Gala premiilor acordate de revista Observator Cultural. Sunt de laudat și nominalizările, și juriul, și premiile, și atmosfera, și echipa cu care Carmen Mușat a construit o instituție de cultură viabilă. N-avem din păcate în București parcuri, străzi, centură ocolitoare, pasaje subterane sau supraterane, așa cum s-ar cuveni, dar avem, iată, reviste culturale absolut valoroase, ceea ce, totuși, îmbogățește în chip admirabil zestrea orașului.

POLITICA LUI BARTLEBY

Canon și Normă.
Pentru o geopolitică a
genurilor și a artelor

BOGDAN GHIU

Cu întârziere, ca totdeauna, se vorbește și la noi, cu atât mai intens-obsesiv cu cât mai fabulator-recuperatoriu, despre așa-numitul canon literar (cultural).

Dar nu știu de ce ar trebui să ne lamentăm la nesfârșit din pricina eternei noastre întârzieri, când ea ar putea fi fructificată ca șansă: șansa dintotdeauna a marginalului și a întârziatului, care, neavând șansa de a participa ca producător, ca subiect activ la procesele culturale globale, fiind deci scutit de munca și de responsabilitatea care le incumbă producătorilor de istorie (și a căror răsplată, al căror bonus binemeritat îl constituie puterea asupra restului lumii, care le revine, astfel, ca profit), se bucură de deplina libertate de a se comporta - așa cum noi și facem, de fapt, tot timpul - ca pur consumator de istorie gata produsă: istoria ca import și ca supermarket - oare, nu asta trăim tot timpul, oare, nu așa ne-am comportat în permanență, scutiți de truda istoriei, simpli beneficiari pleziști, hedoniști chiar, ai muncii altora? Nu cred că am vrea cu adevărat să fim producători de istorie, să ne trezim la cârma istoriei. Cel mai probabil, am reuși să proptim corabia istoriei în mal, din moment ce nici măcar cu bărcuța pe care ne-a dat-o (enormă povară!) Dumnezeu nu știm ce să facem, ratând și ieșirile în larg, și întoarcerile în port. Să ne bucurăm mai degrabă, atunci, că nu trebuie să ne conducem singuri, că suntem niște amărăți de boat people care preferă să încerce oceanul cu cauciucul de tractor (ce aventură a inadecvării!), de parcă ar fi heleșteul din spatele casei. Să ne resemnăm, prin urmare, și să ne asumăm cu deplin curaj adevăratul rol care ni se potrivește și pe care știm să îl practicăm: acela de producători de libertate în interiorul sistemului. Să profităm de singura putere care ne este specifică: aceea de a fi leneși, improductivi sau mărunți productivi (producători de mărunțișuri vitale, singurele, poate, la nivelul și la scara omului: dacă, în mărunțimea noastră, vom fi fiind singurii umaniști autentici?). Este la fel de prețioasă și la fel de utilă mega-economic. Rolul „lumilor a treia” de tot felul este tocmai acela de a consuma istoric, de a echilibra, în sensul lui Bataille, cel din Partea blestemată, supraproducția occidentală de istorie și de putere, de a o cheltui în pierdere, fără profit. Avem, deci, un rol și o funcție în „economia generală” a lumii, suntem mai înăuntrul sistemului, mai incluși și mai activi, prin însăși pasivitatea și inactivitatea noastră (indivizi/popoare-IMM), în templul lumii.

Am vrea, deci, să intrăm, pe nemuncite, în canonul altora, suferim că nu suntem „canonici” și ne străduim, sofistic, să devenim. Ideea de canon cultural este, însă, subînținsă de ideea (întotdeauna reductivă) de putere, și s-a născut dintr-o veche tradiție, constitutivă a Europei (a Occidentului), pe care nu face decât s-o continue sub paravanul „secularizării”: aceea a comentariului și a exegezei infinite a Cărții unice și a imitației personajului ei principal. În Occident, cartea religiei a devenit imediat o Religie a Cărții. Nu singura de pe lume.

Devenită simplă marotă, ideea de canonizare mondială (de fapt, imperială) a sfinților noștri culturali locali devine contraproductivă. Mai importantă, mai urgentă mi s-ar părea, azi, o discuție despre Normele (de redactare) care domină câmpul literar global, și cărora noi ne grăbim să ne supunem, pe care ne grăbim să le adoptăm, fără a le discuta.

Discuția despre Canon este o falsă problemă. Adevărata problemă a culturii și a literaturii actuale, mondializate, o constituie Normele, normativizarea lor.

Literatura este mai normată, azi, ca niciodată. Deci: cu atât mai (implicit) ideologizată. Există roluri, genuri, teme, stiluri etc., o întreagă tipologizare a literaturii care este impusă zonelor post-periferice/neo-periferice. Asistăm la o adevărată delocalizare și subcontractare inclusiv în domeniul producției literar-artifice. O sociologie eliberatoare, universalizantă, a accesului real la universal precum cea elaborată de către Pierre Bourdieu, de exemplu, ar trebui, pur și simplu, la rândul ei, globalizată, extinsă (cu toate nuanțările de rigoare) la nivel mondial. Mecanisme producătoare și reproducătoare de putere active și valabile, deci identificate și formulate, până mai ieri, la nivelul mezo al spațiilor (câmpurilor) naționale trebuie înțelese și reformulate adecvat la nivel super-macro. Nivelul micro-sociologic a rămas același, dar supradeterminarea lui nu mai e doar națională sau inter-națională (inter-naționalul, altă utopie eșuată), ci a crescut, și-a mărit scara la nivel planetar, devenind cu atât mai apăsătoare, mai determinantă și cu atât mai insesizabilă. Avem nevoie de o mondo-sociologie pentru a ne înțelege interacțiunile de zi cu zi.

Mondo-sociologic deci, nu biologic, suntem femei.

Voi reveni cu amănunte.

PENTRU O ISTORIE A VIITORULUI (V)

Anul care s-a scurs și cel nou în care am intrat, marcând și cei douăzeci de la Eliberarea țării de sub comunism, ar fi un bun prilej de reflecții retrospective, depășind și în cazul literaturii convenționalul. Decepția e predominantă în unele cazuri, glasul vechilor nemulțumiți se amestecă ciudat cu acela al noilor veniți sau cu cel al foarte tinerilor care nu s-au putut impune în regimul defunct decât ca niște speranțe, eventual de încurajat. Unii proclamă un faliment general, alții prorocesc dispariția pură și simplă a scrisului românesc. Cei mai mulți tineri se gândesc la evadarea în „universalitate“, schimbându-și domiciliul și organul de exprimare prin adoptarea unei limbi străine, de cât mai largă răspândire.

Mi-am dat și eu cu părerea în materie, dar cu toată prudența, evitând, după obiceiul meu, statornicit în scris, de a nu cădea pradă exceselor. Și am imaginat chiar o „soluție“, pe care o văd vandabilă pentru o generație-două, poate chiar mai multe, când vor continua în mod sigur să existe milioane de cunoscători ai limbii române, cu ajutorul căreia s-a scris și transmis o întreagă literatură, una care nu va mai fi impusă, ci doar propusă, firesc, pe baza unui drept de alegere. Și sunt convins că toți acești amatori (retardați? bizari? prea originali?) vor trăi și momente de creație, de surprindere, de haz și de reflecție, parcurgând puținul care s-a scris în românește și va continua să apară sub aparențele copleșitoare ale unei limbi de înțelegere universală.

Va fi bine? Va fi rău?

...Căci a fost, oare, și în trecut, altfel? Răspunsul e la îndemâna oricui: de când avem știri sigure, putem afirma că societatea cultă românească a fost cel puțin bilingvă, a folosit și un idiom de mai largă răspândire, care a pus-o în contact cu o parte a lumii.

În răstimp (aproape două decenii!), s-au articulat critici vehemente, de contestare a tot ce s-a făcut în spațiul literar românesc mai bine de un veac și jumătate. Niște critici uneori îndreptățite în litera lor, dar nu și în spirit. Cultura noastră modernă este, în mod vădit, modelată după tiparul pașoptist, mai larg: de spiritul masonic al Revoluției Franceze, chiar dacă el nu ne-a parvenit direct de acolo și a pus accentul pe atura „națională“ mult mai sensibilă și, în fapt, mai justificată.

Asemeni multor revoluții moderne, și cea a vahanilor de la Carpați și de la Dunăre (o serie de revoluții „cu repetiție“, așa după cum le-am numit eu) i-a inventat o tradiție pentru a se legitima, fapt esențial într-o societate blocată, tradiționalistă, care primea totuși cu suspiciune noutatea plină de recunoscut și de riscuri. Începută cu latinismul afirmat acum decis și apelul la Roma și până la soliarizarea cu forțele „latine“ anti-germane în momentul 1916, toată temerara aventură a fost orientată de un grup revoluționar de oameni de cultură occidentală, care, rupând cu trecutul oriental, se făceau că țin spatele unei lumi. Integrarea noastră în Europa, care, în realitate s-a făcut treptat, pe mai multe căi, a fost proclamată ca unică soluție mântuitoare, ba chiar drept aspirația „românilor“ dintotdeauna, ceea ce nu prea fusese cazul. S-a propus un sper ideal de sus în jos, cum s-au făcut toate în spațiul nostru național, a coborât treptat în „popol“, umplându-l numeau primii revoluționari italianizați, sau masele largi populare la care au ambiționat toate orientările populiste de la noi, inclusiv comuniștii în ultima lor fază, când au izbutit să înșele opinia publică din țară și din străinătate cu politica dejistă și apoi ceaușistă de „desprindere“ de Kremlin.

Constatările de mai sus, pe care în oarecare măsură am reușit să le strecur și în comunism, se desvoltate amplu, argumentat și (sper eu) convingător în publicistica mea post-decembriștă, inclusiv în volume care datează de mai bine de zece ani; restrângându-mă la aspectul cultural și cel mai vădit încă, al literaturii, care, din fericire, este cea mai elocventă și mai explicită artă, pe acest teren se poate reține și faptul că era marxismului și la explicațiile lui științifice înregistrează cel mai categoric

insucces, observat de altfel de primii socialiști români, și, în final, recunoscut chiar și de Gherea, un ideolog și promotor al unei linii bine susținute, un nume important al marxismului de fază secundă.

Dar aspectul cel mai interesant al „occidentalizării“ noastre proiectate și realizate mereu de sus în jos nu e totuși senzaționala rapiditate cu care schimbarea s-a produs, ci faptul că ea nu a fost determinată de o acțiune de forță, precum (probabil) socialismul și, în trecutul mai îndepărtat, (absolut sigur) neolenismul din timpul dominației fanariote. Occidentalizarea noastră ne-a fost adusă de străini, influențată pe diferite căi, dar împotriva politicii marilor puteri care ne înconjurau și nu doreau „emanciparea“ principatelor dunărene, dar nici ridicarea, cu pretenții mari, a păturilor de jos ale populației valahe din Imperiul Habsburgic. „Occidentalizarea“ a mers

mână în mână cu abordarea politică, a fost determinată de ea sau a dus la acest fericit rezultat o dată cu războiul de independență și cu proclamarea regatului?

Cu toată rapiditatea și caracterul ireversibil al fenomenului, schimbarea s-a produs pe etape, în două-trei generații, cam în același ritm toate cele trei provincii locuite majoritar de români; în decembrie '89 a survenit, o dată cu eliberarea explozivă, totală și recunoscută de toată populația țării (de la supraviețuitorii legionari la rarissimi „marxiști“ nemulțumiți că marea învățătură n-a fost aplicată cum trebuie), dar și de toate puterile decisive în această parte a Europei, care ne-au omologat eliberarea de comunism. În afară de un număr neinteresant de blocați în mentalitatea veche sau speriați de noutatea ca atare, singurii care au formulat rezerve exprimându-se în favoarea unui gorbaciovism căruia nu îndrăzneau să-i spună așa, forțele reacționare sau conservatoare, dar mai ales critice s-au ridicat din rândurile intelectualilor, în ciuda prezenței mai mult gălăgioase a scriitorilor în avanscenă, dar nu totdeauna acolo unde se acționa efectiv.

Suntem, poate, poporul care până la comunism a dat cei mai mulți poeți conducători de stat, miniștri sau prim-miniștri; e, așadar, foarte relevant să subli-

niem și sub acest aspect deosebirele dintre cele două „renașteri“. Concentrându-ne asupra sectorului literar, observăm rezistența marcată a criticilor confirmând teza lovinesciană despre conservatorismul acestora și care venea tocmai de la cel care a acceptat cel mai deschis revoluția modernizatoare și care a constituit heraldul ei și istoriograful izbândeii acesteia măcar relative.

Spre deosebire de toate schimbările sau chiar răsturnările de situație din trecut, cetățenii obișnuiți au văzut în evenimentele de după decembrie '89 o radicală și amplă acțiune restauratoare, ceea ce s-a văzut că nu au acceptat nici până în ceasul de față cei mai mulți dintre magistrii criticii și istoriei literare, dintre doctii din domeniul cercetării, dintre savanții formați și oficializați în comunism și care nu au pornit imediat pe această cale ce le fusese și lor deschisă pe neașteptate, ca o surpriză doar în parte agreabilă.

...Căci ei stabiliseră „poziții“, omologarea valorii, consideraseră pe scriitorii în context, pe cât se putuse, după oscilațiile unui regim politic condamnat la relativ, în ciuda fixismului său dogmatic, o operație de restaurare depășea posibilitățile lor intelectuale și dispozițiile lor de a se îndrepta cât mai grabnic spre Adevăr. Mai ales când ei erau profesori universitari, obișnuiți cu solemnitatea catehetică și cu stilul de expozeu, nu de controversă, de „demolare“ și irespect față de convenții.

Poziția ciudată în care s-a aflat o bună parte dintre criticii-profesori eu am rezumat-o într-un unic exemplu pe situație similară: Ion Simuț și Nicolae Manolescu. Dar, poate, la ceea ce am vrut să demonstrez, aș adăuga marele și scandalosul eseu **Iluziile literaturii române**, datorat unui alt profesor de certă vocație, Eugen Negrici, care adoptă o atitudine exact opusă, de negație radicală, pe care nicicând n-au practicat-o dascălii, oricât de „liberi“ s-ar fi considerat, deși nu putuseră fi după cum ar fi dorit.

(Nu vreau să strecur neapărat o maliție, dar cartea a apărut atunci când autorul se retrăsese, ajutat și de vârstă, de la catedră). Ceilalți colegi s-au menținut într-un conservatorism luminat și diferențiat, așa cum și trebuie să fie cel ce se propune și pe sine ca model.

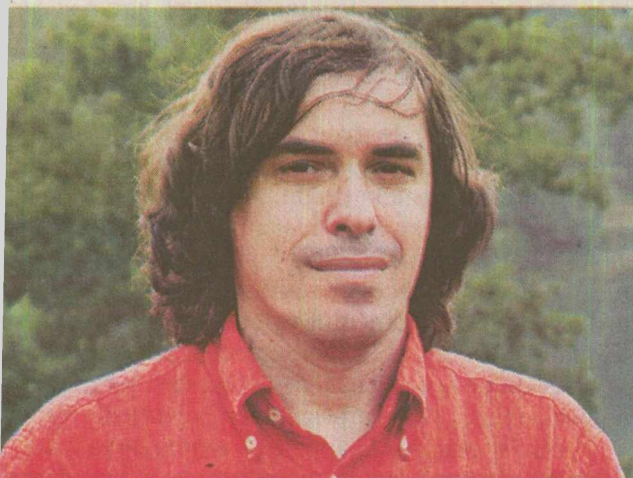
Nu este însă și cazul meu, care, profitând de absoluta libertate, îmi spun și eu părerea, afirmând (pentru a nu știu câta oară) ceea ce va surprinde pe mulți: că eu nu mai sunt un conservator cu prefață și aderențe sentimentale în trecut, cu deosebire la cei din generația războiului, astfel încât nu m-a surprins decât ca o plăcută concurență că, tocmai când însăși aceste considerații, am primit de la venerabilul maestru un mesaj, ultima dumisale plachetă de versuri intitulată prea modest **Variațiuni rococo** (Iași, 2008). Asta nu înseamnă că l-aș considera pe Constant Tonegaru superiorul lui Eminescu și pe Emil Ivănescu pe deasupra lui Blaga. Am, așadar, o stimă îndepărtată și neaderentă pentru **Țiganiada**, dar nu din cauză că nu sunt poet și nu am încercat niciodată să scriu vreo epopee. Precum cu majoritatea scriitorilor cu vocație precizată, nu o disprețuiesc pe cea a confrăților mei de azi sau de ieri pentru originalitatea lor la care nu ader. Dar, de multe ori, ceea ce în comunism a fost inadmisibil se datorează faptului, puțin cunoscut, că a fost impus, iar acum separația necesară între opere și între creatori e mult mai întârziată.

Marea dificultate de a reține, valorifica și transmite viitorului o moștenire fluctuantă prin nesiguranța compoziției sale și prin schimbările propuse de ivirea noilor capodopere pe care le vestesc tinerii cei mai impetuoși și mai radicali (dar care parcă până acum nu ar prea merita titlurile cu care se prezintă), așadar, marea dificultate (precizez astfel că sunt mai multe) stă în fața celor ce nu s-au pierdut cu firea și vor să depășească simpla și foarte comoda speranță.

MIRCEA
CĂRTĂRESCU:

Visul e o parte a realității

ȘTEFANIA COȘOVEI

Domnule Mircea Cărtărescu, credeți în vis ca premoniție? Credeți că ați fost „visat” de o făptură care v-a dăruit harul de a scrie?

Nu cred în vise premonitorii, cel puțin n-am avut așa ceva, dar am avut de-a lungul vieții câteva vise de neuitat, de o frumusețe uimitoare, despre care sunt convins că au vrut să-mi spună ceva din partea zonei inaccesibile a ființei mele. Cei vechi cunoșteau mai multe feluri de vise, între care cele numite „orana” se credea că sunt trimise de zei și că sunt adevărate. Eu n-am găsit alt mod de a le folosi decât încrustându-le în povestirile și-n poemele mele. „Arhitectul”, cu care se termină „Nostalgia”, e, pur și simplu, transcrierea unui astfel de vis. Cât privește făptura care mi-ar fi dăruit harul scrisului, nu-mi bat capul cu asta. Scrisul propriu-zis îmi cere prea mult efort și timp ca să mă mai și gândesc la sursa lui ocultă. Să vină de oriunde, numai să vină.

Ce fel de temperament sunteți, sangvin, flegmatic, melancolic sau coleric? Care considerați că este cea mai propice reveriei, visului?

Sunt un om calm, cu două-trei răbufniri de furie în fiecare an. Sunt banal, cu striaiții de straniețe. Sunt nemaipomenit de curios în direcții care uneori mă surprind și pe mine. Am o viață secretă destul de colcăioasă. Am cu singurătatea o relație dragoste-ură. Sunt foarte răbdător, cred în mine și știu să aștept. Pot discerne milimetric între important și neimportant. Sunt egocentric fără să fiu deloc egoist sau egolatru. Nu știu dacă toate astea țin de temperament. Oricum, nu cred în umori, nici în zodii. Iar visul și reveria nu sunt nici pe departe mizele mele cele mai mari.

Teza dumneavoastră de licență, „Visul chimeric”, este legată de imaginarul poetic eminescian din poezia postumă. Ați scris apoi, în 1989, volumul „Visul”, pentru care ați fost laureat cu Premiul Academiei Române. Dacă ținem cont de faptul că poezii onirice au fost aspru pedepsiți de regimul comunist pentru disidența lor îndrăzneală de a visa, v-aș întreba: este visul o fugă de realitate?

Oniricii din anii '70 au fost marginalizați nu din cauza dorinței lor de a reînvia suprarealismul, ci pentru că ei, ca toată literatura adevărată din epocă, gândeau independent, pentru că-și păstraseră libertatea interioară. Pentru politicul vremii, toată arta liberă era subversivă, indiferent de conținutul ei. O poezie de dragoste sau una onirică scrisă din convingere artistică era la fel de demascatoare pentru gândirea dublă și limbajul de lemn al oficialității ca și una direct critică la adresa regimului. Visul nu e o fugă de realitate, este o parte a realității, împletită indiscernabil cu cealaltă.

Ce este mai creativ? Visul sau insomnia?

Creativ, în literatură, e actul scrisului, restul sunt circumstanțe. Eu nu sunt un insomniac. La două-trei luni o dată, fac o noapte albă: nu simt, pur și simplu, nevoia să mă culc. Dar atunci mă uit la filme până dimineața, sau citesc, sau îmi rezolv corespondența. Niciodată n-am scris noaptea. De fapt, scriu doar dimineața, când mintea mi-e limpede. O ajută și cu multă cafea. Nu sub-luciditatea reveriei, ci o anume hiper-luciditate e ceea ce eu caut ca mediu pentru scrisul adevărat.

Cărțile dumneavoastră au structura unor lucrări piramidale. Niște edificii din care ideile

se înalță pe un suport de viață trăită și viață imaginată, proiectată într-un abis al visului. După cum știți, unele spirite mai „dogmatice” au reproșat piramidelor chiar perfecțiunea... ceva de genul că „așa ceva nu se putea face”... Din edificiul dumneavoastră textual, ce lasă impresia unei construcții perfecte, de piramidă, pare că faraonul este absent. Ce face el în timpul acesta? Visează? Iubește?

Cărțile mele nu sunt piramide, ele tind să fie un haos foarte bine organizat. Le-am comparat de multe ori cu niște termitiere: termitile nu știu arhitectură și nici nu-și coordonează eforturile, și totuși cuibul lor gigantic iese extrem de complex și de adecvat nevoilor acestora. Asta, fiindcă termitiera e engramată în întreaga structură anatomo-fiziologică a insectei. Ea nu poate construi altceva decât o termitieră. La fel, cărțile mele sunt expresia scripturală a ființei mele, eu n-aș putea scrie altceva, și nimeni altcineva nu le-ar fi putut scrie. Dacă vreți să rămâneți, totuși, la metafora piramidei, ea nu-l cuprinde pe faraon în cine știe ce cămăruță, pentru că ea însăși, în întregimea ei, e faraonul, în întruparea sa arhitectonică.

Obsesia anatomicului, care vă caracterizează atât în poezie, cât și în proză, este legată de „osatura” metaforică a textului ori a unui sentiment? Pun această întrebare pentru că precizia cu care vă autodescrieți pare, ea însăși, o construcție ajutătoare.

Sunt fascinat de anatomie, dar nu mai mult decât de orice alt aspect al lumii fizice. Lumea fizică mustește de poezie naturală în asemenea măsură, încât cărțile și alte opere artistice sunt aproape inutile, ca niște fântâni în mare. Mi-aș plânge de milă dacă m-aș vrea doar autor de cărți de literatură. De fapt, literatura mea e felul meu de a înțelege miracolul în mijlocul căruia trăim cu toții. Aș fi făcut cu aceeași fervoare matematică, filozofie sau mistică, dacă mintea mea ar fi fost dotată pentru ele. Așa, mă resemnez doar să citesc cât mai multă literatură științifică (de patru ori mai multă în economia lecturilor mele față de literatura propriu-zisă) și de orice alt fel.

Ați putea defini într-un singur cuvânt copilăria dumneavoastră: prezență, dezamăgire, absență, frustrare, dorință, visare sau insomnie?

Am amintiri de acum cincizeci de ani: nu e uimitor? Iar de cinci ani îmi re trăiesc copilăria, etapă cu etapă, prin fiul meu, Gabriel. Totuși, n-am fost niciodată despărțit propriu-zis de starea mea de copil. Sunt unul dintre cei ce refuză să se maturizeze. Am refuzat întotdeauna să mă joc de-a oamenii mari. Nu-mi vine să cred când văd oameni pe care-i cunosc de treizeci de ani cum se iau în serios, cum se identifică cu funcțiile și rolurile lor de adulți, ca și părinții lor odinioară. Eu nu mă iau în serios nici ca scriitor, nici ca profesor, nici ca nimic. Sunt încă un copil rătăcit în lume. Cred că mi-am păstrat imaturitatea ca pe bunul meu esențial. Deci, un singur cuvânt pentru copilărie? Nu găsesc unul românesc care să sune bine. Cel mai apropiat mi se pare englezescul „bliss”.

Când v-ați simțit cel mai fericit om din lume? Dar nefericit?

N-aș lega senzațiile de fericire sau nefericire de evenimente concrete și nici nu le-aș ierarhiza. Pur și simplu, sunt străbătut brusc, din când în când, de senzații de imensă bucurie fără nici un motiv exterior, iar alteori am căderi depresive care mă sperie. Nici n-aș delimita între granițele rigide ale unor cuvinte senzații care pot fi de o mare diversitate: ceea ce simți când ai orgasm, de pildă, e cu adevărat fericire? Când terminam un poem care-mi plăcea, mi se ridica părul de pe brațe de emoție, dar era ceva între un fel de triumf barbar și un soi de oroare. La fel, unele feluri de nefericire, precum cele ce țin de îndrăgostire, au o asemenea intensitate întunecată și dulce încât ar putea fi văzute tot atât de bine ca un fel de plăcere masochistă. Max Brod îl definea pe Kafka drept un „fericit în nefericire”. Am fost fericit sau nefericit în mii de momente ale vieții mele. De fapt, oscilez continuu pe o scală cu mii de nuanțe între cele două extreme.

În proză ori în poezie sunteți un nefericit sau un neînțeles? Cum vă regăsiți echilibrul între aceste stări de spirit?

Sunt nervos și plictisit când nu sunt înțeles. Iar când totul vine din rea-credință, invidie și ură personală, cum mi se întâmplă tot mai des în ultimii ani, deprimarea mea ajunge la un fel de mizantropie posacă. Echilibrul mi-l regăsesc greu, abia atunci când revin la gândul că singura mea armă e scrisul, că singurul fel în care pot răspunde e să scriu mai departe din toate puterile mele.

Se justifică afirmația că nebunia caracterizează marile performanțe artistice, pictură, poezie etc.? Este nebunia productivă în plan artistic sau, ca în cazul multor avangardiști, este doar o metodă de lucru?

Nebunia e o metaforă pentru curajul artistic. Căci establishmentul artistic e la fel de opresiv ca și cel politic. Ai nevoie de „nebulie”, adică de renunțare la simțul de conservare, de aruncare în necunoscut și-n infern, ca să le-nfrunți pe amândouă. Dar literatura nu e o artă a nebuniei, ci a hiper-lucidității ce seamănă la-nceput cu un fel de întunecare a minții. Da, mintea se întunecă atunci când altceva din tine începe să strălucească. Într-un fel, luciditatea maximă e cea mai teribilă și mai eficientă formă de nebunie. Doar prin ea se poate străpunge cu adevărat și poți ajunge la acel „breakthrough” care deschide ușa desenului pe perete.

Într-un recent interviu, afirmați că aveți sentimentul că ați fi locuit de o ființă care vă dictează gesturile poetice, metaforele... și ne reîntoarce la Eminescu: aveți impresia că universul dumneavoastră interior este rostit de „o străină gură...”?

Păi, n-ar fi stupid altfel? Suntem noi în stare să ne scriem cărțile altfel? Ca la o mașină de cusut, un fir vine de sus și altul de jos, altfel nu se poate coase. E motivul, am mai scris-o, pentru care n-ai voie să fii orgolios, ci doar infinit recunoscător pentru fiecare carte pe care-ai reușit s-o duci până la capăt.

Între „doamna brună din sonete” și „Clementina” pe care o evocați într-un poem există vreo legătură? Care este părerea dumneavoastră despre feminitate?

Toate astea sunt lucruri atât de vechi, că abia mi le mai amintesc. V-ați referit tot timpul la scrisul meu din „vechii regim”, dintr-un fel de precambrian optzecist. A fost frumos atunci, dar pentru mine ce a urmat de o sferă de secol încoace a fost și mai frumos. Da, îmi mai amintesc de „Clementina”, era o tipă haioasă, cam simplută, pe care o iubeam pe-atunci fiindcă o confundasem cu o aristocrată. Cred că tot așa ar fi vorbit și Bill Shakespeare despre doamna lui brună după treizeci de ani, retras la Stratfordul natal. Căci din dragostele de tinerețe învățăm doar atât: că dragostea nu durează.

Ați condus un prestigios cenaclu literar la Facultatea de Litere, cenaclu din care au ieșit nume importante în literatura română de azi, tineri care se revendică de la dumneavoastră. Credeți într-o nouă generație? Sau, vorba lui Bacovia: „Astfel nu vor putea să ne-ntreacă acei care vin...”?

Cenaclul ținut de mine la Litere n-a fost nici prestigios (nici conducerea facultății, nici scriitorimea n-au avut habar de el, n-am invitat pe nimeni acolo), nici n-a dat tineri autori care să se revendice de la mine. Le-am și spus tot timpul că nu aștept de la ei altceva decât să scrie propria lor literatură. Cât mai deosebită de a mea, dacă se poate. Câțiva dintre cei pe care, de bine de rău, i-am debutat mi-au devenit apoi ostili și, uneori, au scris mizerabil despre mine. Alții mi-au rămas prieteni apropiați. Nu știu dacă-i vorba de o generație – cred că ei sunt destul de inteligenți ca să nu opereze cu conceptul ăsta –, dar sunt foarte mulțumit că am lucrat șase ani cu tineri ce aveau să devină Ana Maria Sandu, T.O. Bobe, Răzvan Rădulescu, Svetlana Cârștean, Marius Ianuș, Doina Ioanid, Sorin Gherguț, Cecilia Ștefănescu, Ioana Nicolaie, Simona Sora, Iulian Băicuț, Paul Cemat, Cezar Paul Bădescu, Angelo Mitchievici, Victor Nichifor sau Mihaela Ignat, indiferent cum s-au raportat ei ulterior la mine.

Domnule Mircea Cărtărescu, la ce vârstă v-ați făcut primul om de zăpadă?

La treizeci și cinci de ani, când am făcut unul, pe Aleea Circului, pentru fetița mea Ioana.

DAN MIRCEA CIPARIU

CARTUȘERIA

bufonii
manejul
stau cuminiți pe canapeaua doctorului Freud

Dunărea e un păr foarte lung și brun
care ascunde ultimul nod și semn la gât

ILUSTRATĂ DIN BELGRAD

pisica Prinzeza citea în vitrina librăriei Knez Mihajlova
„cum să ne eliberăm de frică”

o fotografiau în tăcere
Rabinul
Patriarhul
Imamul

„să o ducem la frăția de câine și de pisică” – au cerut cei
de la Națiunile Unite

„să o ducem la talk-show-ul despre criza din lume și din
Ființă” – a spus profesorul de metafizică

pisica Prinzeza
citea și citea
cu toți ochii
și cu toate cele șapte inimi de arme și fapte
„cum să ne eliberăm de frică”

„cum să ne eliberăm de frică”

12 sfeșnice neatînse îi luminau întrebările și arderile in-
terioare
12 rugăciuni de viață și moarte descântau Dunărea la in-
trarea din port

iertări date
iertări primite
și niciun răspuns

INIȚIERE

când se termină anatomia
merg acasă
pregătesc baia și biciul
cartea de rugăciune
cununa din flori de câmp

sunt gata de purificare
de mersul pe jos
pe străzile cu oglinzi și clopote sparte

sfârșitul îmi arată o fereastră închisă
în spatele căreia – se spune –
vor lua lumină
profanii

sfârșitul îmi dă de mâncare
se poartă din ce în ce mai bine
cu mine
cu tine

LOCURI RĂMASE ÎNCĂ GOALE

cu puțin noroc
puțină căință
vei afla
cum se despart apele de țărni și destin

comanzi
turbulențe și știri
ierarhii și pistoale
tot mai multe instrumente de autoapărare și scris

lista zilnică de eșecuri
îți supraveghează tot mai bine
paginile albe

viața răgușește în piața de pește:
fructe de mare
paradisuri pierdute
albatroșii unor împărății întunecate

un camion de priviri
caută un singur cuvânt
și o singură turbulență
printre locurile rămase încă goale

o oglindă de cardinal te urmărește
prin piața de pepeni galbeni
în magazinul cu insigne și decorații
la nota de plată

te întorci și privești în tine:
atâtea și atâtea locuri rămase încă goale

CONSUM ȘI NU MAI EXIST!

devastarea gândirii și gata
permisul de ridicat căpeteniei și statui
e luat pe viață

ficatul nu mai poate opri
leprozeria din ordinele de plată și din oglinzi

consum și
nu mai exist
eliberarea de sine îmi pare tot mai mult o fericire
promisă

consum și
o rețea de blitzuri și dorințe
îmi fură seara și femeia pe furiș

petele negre din biografie nu se șterg
chiar dacă de la magazinul din colț pot cumpăra
aer și gravitație
detergent și democrație
programul cel mai ieftin de scris și trăit literatura

cel mai bun creier
cea mai rafinată limbă
îmi oferă un carnaval cosmic
în care să stau și să consum
sfârșitul

până la ultimul oscior
până la ultima cădere de frunză

GRAND PAPIER VELIN SATINÉ

am apăsat pe butonul de deparazitat creierul

asist la defragmentarea de sine

o mașinărie ca o ghilotină erotică
se ocupă de limbaj și gândire
gata să salveze
un sfârșit iluminat
pe cea mai fină hârtie de scris și multiplicat

părțile mele de biografie și jurnal
așteaptă incertitudini și cuțitari

ies din mine însumi ca dintr-o bancă jefuită
cu cecuri albe și insomnii

TRAGEREA DIN TURN A NOULUI AN

Hantzi îmi povestește că va trage clopotele cinci minute
ca să îngroape anul vechi
o paiată care nu mai poate să-și plângă sfârșitul
o femeie care a devenit o mamă rea

urmează o pauză de trei păhăruțe de jinars
cu tărie ce poate arde dintr-o singură înghițitură
trecutul și bolile lui de oase
nervi
și piele

Hantzi se închină
îmi face complice cu ochiul:
vor veni cinci minute de tras clopotele
pentru ieșirea din burtă a Noului An
cu degete transparente din vată de zahăr
cu funii
ațe
și fire dezlegate

Ațel, 24 decembrie 2008

IUBEȘTE SAU CRAPĂ!

nterioare jefuite
apoi părăsitate
de o instanță nedreaptă și irațională a scrisului

sunt un creier asediat de punkeri și grafferi care
multiplică și vopsesc același sentiment
același avertisment
„iubește sau crapă!”

pac-pac!
până când vine femeia plătită a unui zeu
să contabilizeze
câte pagini albe și biografii negre se destramă

femeia plătită a unui zeu spală visele de mult sânge și de
multă carne
femeia plătită a unui zeu ia fiecare os pentru a fi trecut
în alfabetul de întuneric
femeia plătită a unui zeu scoate din creier Talmudul,
Biblia, Coranul

„iubește sau crapă!” spune ea
alături de motocicliști grafferi și punkeri

„îl poți întâlni pe Bunul Dumnezeu fără ideologii și
bărți de salvare”

„iubește sau crapă!”

CIRCUL SISSI

am călătorit toată Dunărea
și toată noaptea
cu Sissi de Austria
însoțită de geometria transcendentă a trei mii de șam-
panii Krug

am trecut
camera de tortură a ideologiilor imperiale și literare
cu poezia pe suflet și pe față
mască perfectă pentru eliberarea de sine

trei mii de dopuri au plecat la cer
căutând Lumina și Calea Ei

trei mii de dopuri au numărat
istoriile și biografiile noastre secrete
submarine egotice și revolve la tâmplă

trei mii de dopuri
au scăpat frâul și gravitația:
trei mii de cai albi fug din memoria complice sus
tot mai sus
pe cer

“ce mi s-a întâmplat?” – mă iscodește Împărăteasa

piticii

Andrada Vășii

Este elevă în clasa a XII-a la Colegiul Național „Nicolae Grigorescu” Câmpina, profil: matematică-informatică, engleză intensiv.

A obținut premii pentru literatură la olimpiade, o mențiune la Concursul național de debut literar al editurii Lumen în 2008, la Secțiunea proză.

În același an, 2008, a primit Premiul I la Concursul național de creație literară „Dimitrie Bolintineanu”, Secțiunea Eseu, pentru o lucrare referitoare la opera acestui poet.

abis între Stanbulul lui Pierre Loti și Istanbulul lui Alain Robben-Grillet, deoarece nu dispune de o linie de demarcație între timp și obiect; timpul poeziilor sale se îndepărtează pentru a se materializa. Stilul devine locul literalității condiționale, fiind constituit din ansamblul proprietăților tematiche.

Opera lui Nichita Stănescu pare a fi scrisă pe un palimpsest, lasând să iasă la suprafață la fiecare nouă parcurgere o idee veche, un sentiment uitat, un cuvânt uzitat. Exemple pentru acestea găsim în elegiile poetului, 11 la număr, care au devenit un adevărat simbol. Elegia întâi, scrisă pentru Dedal, părintele neamului artiștilor, pare a fi o sentință nemiloasă pentru un destin poetic. La fel ca în vechile texte sacre, în care divinitatea era recunoscută prin negații, poetul întrupează o ființă neindividualizată. Poezia este construită ca o metaforă a scindării lumii, a transformării ființei din ceea ce este în ceea ce ar putea fi. Impactul artistic este cu atât mai mare, cu cât întruparea ființei se realizează în mod sistematic, aproape matematic. Elegia a doua, aduce în discuție problematica ruperii ființei originare, având la bază îndepărtarea de propria materie. Această elegie este diferită de prima, deoarece pune în scenă o vagă reprezentare a ideologiei panteiste. Debutază în forță cu o însuflețire a tuturor peșterilor: „în fiecare peșteră era un zeu”; golul devine astfel întrupat de ruptura dintre real și ireal. Metafora pentru ascendere și contemplare se materializează în prezența zeului care apare în pietre, crăpături, rupturile podului și în gropi. Avem în această poezie o simetrie perfectă, în care se încearcă transformarea primului vers în diferite etape ale evoluției. Ideea centrală gravitează în jurul nucleului, ființei, care este în pericol de dispariție în momentul în care se fragmentează.

Nichita Stănescu sugerează prin poezia sa un adevăr simplu: universul de semne, factual, pe care ființa l-a creat în încercarea neobosită de a-și marca locul în cosmosul uman, implică necesitatea unei decriptări aprofundate. Imaginarul uman, factor generator de energie pentru poeziile sale, produs al sentimentelor pure, solicită atât criticul literar, cât și cititorul capabil să extragă miezul în timp ce parcurge spirala lui Mobius din versurile întâlnite. Universul conturat de acestea se aseamănă unei nopți valpurgice, în care avem în plină desfășurare un sabbat al damnaților la simțământ. În universul poetului, antivaloriile, trivialul și ironia nu își găsesc locul. Actul povestirii pare pentru acesta puțin prozaic, deoarece inventează cuvinte, cel mai cunoscut fiind „trimbuling”. „Clipa privilegiată” îi aparține cititorului, care are prima revelație majoră în ceea ce îl privește și își aprofundează sensibilitatea. Privind opera scriitorului din punct de vedere al realităților sale intrinseci, putem afirma că avem descrisă o adevărată elegie a trăirilor, o înscenare maiestrală a poeziei. Eul liric nu este un exponent al realității imediate; el definește un tărâm minunat, guvernat de legi necunoscute. Acesta se desparte de spațiul nocturn, fiind trezit brusc de un impuls transmis de obiecte.

Nichita Stănescu este și va rămâne ceea ce se caută pentru a se înțelege.

«

Citindu-l pe Nichita Între cutezantă și impietate

Kalisada postula că, „văzând o imagine dulce, auzind un sunet armonios, chiar și oamenii fericiți își pierd liniștea. Poate că își amintesc de-o iubire uitată într-o altă viață”.

Având o construcție asemănătoare cu a universului pascalian, opera lui Nichita Stănescu materializează o lume cu circumferința în orice punct și centrul în infinit, fiind lipsit de un spațiu privilegiat și dispunând de limite care, îndată ce sunt atinse, trimit spre alte lumi mai îndepărtate. Într-un labirint cu toate ieșirile blocate, Nichita Stănescu imaginează un fir al Ariadnei printr-un discurs poetic ușor de constituit în raza tensiunii afective. Lirica lui refuză, încă de la origini, dependența de cosmosul obișnuit, lăsând eul poetic să își câștige treptat poziția centrală. Poetul nu simte neconsolarea, nu deține acel Fehl Gottes, cum îl identifica Hölderlin; întreaga sa operă se axează pe comunicarea dintre a fi și a cuvânta. Lumea construită de Nichita Stănescu se vede prin prisma sentimentului, modelat de o dinamică orchestrată magistral de eros. Reflexele universului poetic se concretizează într-o emanație a subiectului, având reverberații în entitățile întemeiate pe Logos. Dacă amuletele lui Henri Bosco erau cuvintele, amuletele lui Nichita Stănescu sunt ideile. Fiind un poeta faber la fel ca toți modernii, ideea devine pentru el un al cincilea element, materie sau fluid. Sentimentele induse de parcurgerea poeziilor sale se rezumă la paradigme: mișcarea creatoare, cuvântarea și admiterea existenței, acestea deținând rolul decisiv. În materializarea verbului, Nichita Stănescu urmează o cale ce se subscrie celei descrise de Bachelard; a unei intuiții substanțializate. Arta sa transfigurează profund. Raportul dintre realitatea interioară versurilor și realitatea lumescă devine o convenție artistică, în care „eikastic” - cunoașterea bazată pe o percepție senzorială - colorează lumea, iar „phantastic” - cunoașterea intuitiv cognitivă - preschimbe spectacolul într-un univers care se confundă cu spațiul lăuntric al cuvintelor. Spațiul elegiac al lui Nichita Stănescu se constituie pe șirul formelor temporale, ce tind spre o transformare sui-generis către o expresie care nu cunoaște limite.

Fiecare poet și-a construit un univers al său, guvernat de cuvintele limbii sale, dar Nichita Stănescu a făcut-o într-un mod tranșant. Necesitatea lui devine propria libertate, deoarece cuvântul este înzestrat cu o funcție cosmogonică, substituind neființa. Poetul

Nichita trăiește prin jocuri, fiind mânat de o plăcere imponderabilă. Huizinga vedea jocul ca o categorie primară a vieții, care, deși irațională, stă la baza tuturor activităților umane. La Nichita, jocul prefigurează o transpunere în aștrii: „Din mine spre tine răsar și apun [...]” (Visul unei nopți de iarnă), sau este pus sub fascinația imaginarului: „și nu mai știam unde-mi lăsasem odaia [...]” (Ploaie în luna lui Marte). Alchimia poeziilor sale se circumscrie unui regim de o fascinantă intensitate lirică. Poetul își sintetizează de fiecare dată propriile resurse expresive, dar și sugestiile de expresivitate. Imagologia oferă un spațiu de coexistență între două sau mai multe enități, dar în nici un caz un spațiu de confuzie. Spațiul oferit de poeziile lui Nichita Stănescu, privit în ocurență, se mulează pe impresia privitorului care, fără ezitare, se va detașa de clișeu. Putem spune că poezia lui Nichita apare ca un

Vânturile,
valurile...

Parodii

de Lucian PERȚA

Cătălina Cadinoiu

CRIZA PIEILOR DE VITĂ

Ţi se tot spune că suntem în criză. Că suntem la capătul civilizației. Așa o fi, că ăștia, chiar dacă mint de îngheață apele, au acum dreptate, mă tem. Până și-n literatură, spun cu năduf, poeții bat câmpii cu grație, sărind cu dezinvoltură etapele, în loc să meargă la tăiat stuf.

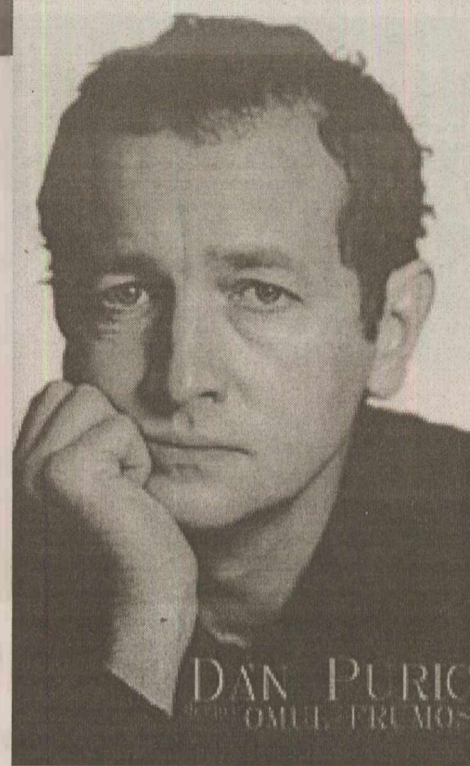
Suntem la capătul civilizației, că iată, acum e criză de toate, grămadă, de la piei de vită la locuri în cimitir, numai de flori nu, că până și nuferii se aduc și se vând în cadă turiștilor și mai abitur tinerilor imberbi care spre ei se reped.

Uf, uf, uf, dacă toți tinerii imberbi poeți se cred, cine să mai taie stuf?!

CREIERUL LUI PIRANESI

Un om frumos

SORIN LAVRIC

DAN PURIC

Despre omul frumos

prefață de Dan Ciachir,
postfață de Gheorghe Ceaușu,
București, 2009, 174 de pagini

apartența la o etnie, cei care vor să ne dezvețe de emoția părtășiei la o confesiune creștină, pe toți acești circotași să-i lăsăm deoparte. Să-l citim pe Dan Puric cu gândul că asistăm la o variantă de eliberare lăuntrică într-o lume al cărei deznodământ istoric nu a dat deocamdată câștig de cauză nici unei părți.

«

a cărui gură învățătura înțelepților este făcută de rîs. Dar nu e nebun și nu e nici copil. E un spirit matur care, spre deosebire de noi, a trecut dincolo de treapta fricii omenești. E genul de mărturisitor care și-a interiorizat o optică de abnegație într-o țară în care revolute ca „dăruire” și „jertfă” au un irevocabil iz deplasat. Cinc mai îndrăznește astăzi să folosească asemenea vocabule, pătrunse de un miros arhaic și pășunist, și care să nu se expună automat suspiciunii supraveghetorilor noștri ideologici? Vorbele acestea ieșite din uz nu le mai pomenesc azi decît melancolicii ortodocși sau retardații istorici. Sau un Dan Puric care a depășit jena de a se ști privit ca un eretic care încalcă interdicțiile ideologice ale momentului, dîndu-ne un exemplu de demnitate neașteptată. Din cauza asta, Dan Puric pare un ciumat care a apărut deodată din spatelul plutonului de alergători, exasperat de blazarea timorată a celor care conduc cursa, și care le-a luat-o înainte pentru a le arăta direcția. Acesta e cazul lui Puric: un mut care a început să vorbească din disperarea pe care i-au provocat-o cei care au vorbit pînă acum. Un paralizic care bate recordul de viteză din scîrbă față de servilismul de melc al celor care ar fi trebuit să alege cu înținută pe pista istorică a poporului român.

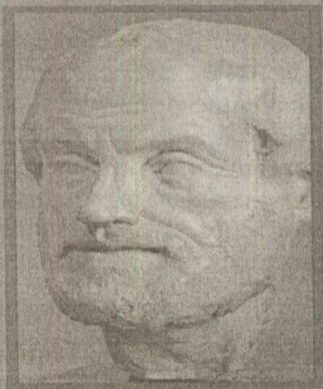
Într-o țară în care e o modă profitabilă să-ți acoperi de batjocură neamul,

într-o țară în care ni se explică faptul că nu există sentiment românesc al ființei și că a fi mîndru de apartenența la o națiune este o trăire tribală și revolută, în această țară Dan Puric vine și spune de-a-ndoașlea: e o bucurie să fii român. E o sursă de demnitate să știi că te tragi din niște martiri a căror memorie este sistematic blamată de jocurile culiselor politice.

„România este o țară neodihnită. Lipsa de răgaz istoric și-a spus cuvîntul. Oboseala de a fi român a devenit o indiferență, pentru ca apoi să o trăim astăzi în mod difuz, ca pe o rușine. Ușor jenați de românitatea noastră, ne strecurăm prin lumea modernă, ca și cum am purta o haină veche. Deplinăitatea de a fi român, ca model interbelic al acestui neam, pare o statuie distrusă barbar de «vitejii» contemporani, încălecați pe caii iuși ai lipsei de conștiință. Procesul de naționalizare a identității românești s-a făcut la început sub șenilele de tanc comuniste, astăzi, prin răpiri de suflete, la cîntecele de sirenă ale unui lumi fără contur. Mi-am făcut, cum am putut, un catarg, de care m-am legat, strigîndu-le sirenelor: «Mințiți! A fi român este o frumusețe a lumii!»” (p. 10).

Mesajul acesta îi va încrîncena pe bigoții de stînga care și-au făcut din negarea națiunii și a creștinismului un program de lucru. Cei care ne învață că este o impolitețe să vrei să te definești prin

Henry B. Veatch

ARISTOTEL

O apreciere contemporană

Galaxia Gutenberg

CARTEA STRĂINĂ

Simțul comun și contemporanii

OVIDIU FLOREA

magoric, se avîntă interesant: „o femeie dezgolită, hrînind la sân Empire State Building”. Traducerile în limba română sunt de regulă evazive, frauduloase, dar aici ai impresia că totul sună așa cum ar trebui. Atracția principală a acestei cărți este că autorul se pune în locul lui Aristotel pentru rezolvarea anumitor probleme actuale. Încearcă să gîndească cu creierul lui. Ce ar face nerabilul filozof în cutare și cutare situație din istoria de după el, ce ar spune, care i-ar fi reacția, aceste lucruri constituie într-adevăr o viziune inedită. Acest proces de substituție sau revivifiere, cu toate că e atent intelectualizat, se apropie mult de empatic, prin unele scăpări emoționale din text, mai ales: „bietul Aristotel”.

Veatch pleacă de la ideea că Aristotel trebuie tratat ca un filozof contemporan. După prezentarea impozantei sale biografii (a fondat propria școală în Atena, a fost profesorul lui Alexandru cel Mare etc.), aflăm și ce s-a întîmplat cu opera „maestrului celor ce cunosc” după moartea sa. Lucrările aristotelice au trecut mai întîi prin mîna romanilor, apoi prin mîna arabilor. După ce a fost uitat de greci, a fost reînviat de medievali, 1.500 de ani mai târziu, pentru ca, mai apoi, renaștinții să-l pună într-o lumină depreciativă. Aceste sușuri și coborășuri, aceste intrări și ieșiri din modă, relevă perpetua actualitate a filozofului grec. Mai mult, autorul susține că valabilitatea și actualitatea lui Aristotel se datorează în special faptului că este un filozof al simțului comun. Pentru el, orice poziție ce agresează simțul comun e falsă. Acest lucru te duce cu gîndul la ideea, mult vehiculată, că filozofia adevărată e conceptualizare clădită pe simțul comun. În argumentarea acestei aserțiuni, Veatch îl compară pe Aristotel, în primă instanță, cu Rusel și teoria sa privind eliminarea obiectelor materiale

din lume. Cum ar privi Aristotel această teorie alambicată?, se întrebă autorul. Mai mult ca sigur că ar verifica-o prin simțul comun și ar fi îndreptățit să procedeze așa, deoarece, conform regulii simplității, din două teorii se alege cea mai simplă.

„Cultura modernă e lipsită de respect pentru simțul comun al persoanei”, afirmă Veatch. Accastă apreciere nu este dintr-o poziție refractară, ci dintr-una cât se poate de realistă. Ce rol mai are omul într-un sistem de speculații? Prin logica sa simplă, prin tezele sale necesare și suficiente, Aristotel te rupe din fantezia suprarrealistă (a teoriilor moderne, evident) și te ancorează în realitatea cotidiană. Nu trebuie să-i acceptăm de-a gata lista categoriilor, ci să admitem că o astfel de clasificare e ireductibilă. Dorind, probabil, să-și justifice mai riguros opinia cum că toată cultura modernă e „schizofrenică”, Veatch exemplifică ideile de mai sus direct pe textele lui Aristotel. Cartea e astfel utilă și din privința studiilor, nu numai a aprecierii contemporane. După prezentarea fiecăreia dintre lucrări (Fizica, Metafizica, Politica, Poetica etc.), ai impresia că orice idee a filozofului antic are aplicabilitate în prezent. La urma urmei, teoria aristotelică a mișcării se studiază și astăzi în facultățile de Mecanică.

Reconcilierea este, totuși, dorința autorului, împăcarea culturilor. Vocea lui Aristotel nu s-a stins încă, mai are multe de spus. Integrarea sa în contemporaneitate ține de bun-simț, doar el a fondat științe precum Fizica, Metafizica, Logica și, conform lui Jorge Gracia, face parte din tradiția mainstream a filozofiei. Cu acest bun-simț îi suntem de mult datori.

«

Cazul lui Dan Puric merită să fie studiat chiar și numai pentru reacțiile contradictorii pe care le stîrnește în mintea românilor. Mai toate seamănă cu tresăririle speriate ale unor ființe care sunt silite să privească spectacolul unui om care și-a schimbat brusc regimul de existență. Căci actorul acesta atît de simpatice seamănă cu un saltîmbac pe care îl urmărești o vreme rîzînd în hohote, pentru ca deodată, nici tu nu știi cînd, să simți cum zîmbetul îți pierde și, în locul bunci dispoziții de mai înainte, să te surprinzi stăpînit de o tristețe plină de revoltă. Acesta e cazul lui Dan Puric: un pantomim care și-a șters sulemeneala de pe chip, și-a aruncat în cabină costumul de clovn și, coborînd în stradă, a început să vorbească oamenilor. Și a făcut-o pe un ton așa de serios, că a început să provoace îngrijorare. Pe deasupra, cuvintele lui par să fie însoțite mereu de un reproș ascuns: „M-am hotărît să vorbesc fiindcă am văzut că voi nu sunteți în stare s-o faceți”. „Voi” însemnînd formatorii noștri de opinie, cei care ar trebui să ne spună adevărul despre noi, despre secolul XX și despre demnitatea ireductibilă pe care și-o dă simpla apartenență la un popor, oricare ar fi el. Pantomimul acesta ne readuce gustul mîndriei naționale și pofta de a ne defini prin origine etnică. Pantomimul acesta ne insuflă apetitul de a ne regăsi o identitate dată de o confesiune creștină și de un trecut recent, care e plin de martiri și eroi, dar niște martiri și croi despre care nu avem voie să vorbim fiindcă numele lor e supus interdicției oficiale sau cenzurii psihologice de tip temător. Și, în fine, pantomimul acesta ne readuce luciditatea de a-i privi cu dispreț pe cei care vor să ne facă să ne simțim rușinați de faptul că suntem români.

Adevărul nu-l rostesc decît nebunii și copiii. Puric pare un nebun frumos prin

Prima traducere în limba română a cărții lui Henry B. Veatch, **Aristotel. O apreciere contemporană**, îi aparține lui Claudiu Mesaroș (Galaxia Gutenberg, 2008). Se pare că, timp de 34 de ani de la apariția ei în America, nimeni nu s-a mai încumetat să o traducă. Probabil că nu face parte din cărțile de interes național, dar relevanța ei la nivel mondial, în domeniul filozofiei mai ales, e indiscutabilă. Poate că unele opere sunt sortite să se descopere mai târziu (în unele țări cel puțin).

Lucrarea aceasta apare ca o monografie sau ca un studiu de caz. O carte ce impresionează atît prin originalitatea perspectivei, cît și prin latura estetică. De obicei, publicul are rețineri a priori cînd vine vorba de cărți filozofice: termenii, exprimarea, rigoarea, totul parcă este „un șurub ce și se înfiletează în creier, involuntar” (citez din anectode anonime). În acest context, multe tratate celebre au fost etichetate drept prozaice. Cartea lui Veatch, însă, e suficient de literară pentru a trece de filtrul invizibil al prejudecăților livrești. Exprimarea e plastică, digerabilă, de multe ori chiar metaforică. Referindu-se la Aristotel, autorul meditează nostalgic: „măreț dinozaur împăiat”, sau dînd exemplu de fantas-

La Turda, prin Strassburg am Mieresch

MIRCEA GHITULESCU

De patruzeci de ani, călătoresc cu trenul de la Cluj-Napoca la București și, de douăzeci, de la București la Cluj-Napoca, dar niciodată n-am știut că trec prin Strassburg am Mieresch. Nu este nimic altceva decât Aiud-ul, celebru prin penitenciarul său politic, nu prin originea germană. Caut pușcăria, o văd undeva, pe dreapta, și îmi imaginez tot felul de orori de tip nazist, la care au fost supuși părinții noștri, dar nu fac caz din asta, pentru că unii suntem striviți de comunism, alții de cutremure și inundații, alții de capitalism și tsunami și marea majoritate, de moarte bună. Dacă se făcea aici un teatru în loc de pușcărie politică, lumea ar fi fost mai bună, dar n-a fost să fie. Teatru s-a făcut, dar cu câțiva zeci de kilometri spre nord, la Turda, în 1949.

Tot ce au făcut comuniștii a fost greșit, știe toată lumea. Dar trebuie să distingem două tipuri de erori comuniste: pozitive și negative. Teatrul Municipal din Turda, întemeiat cu șaiszeci de ani în urmă, a fost o eroare pozitivă. Chiar dacă „proletarii” nu merg la teatru, nu au cum să îl ignore și să se compare cu el. De aceeași eroare beneficiază și teatrul din Bacău, teatrul secuiesc din Sfântu-Gheorghe, cel din Petroșani și multe altele.

După șaiszeci de ani de frământări, Teatrul Municipal din Turda este de nerecunoscut. Era o clădire mohorâtă pe dinafară și demoralizatoare pe dinăuntru, cu o trupă nestatornică, înghițită de Teatrul Național din Cluj-Napoca, aflat la douăzeci și cinci de kilometri, chiar pe Calea Turzii. Cluj-Napoca nu înghițea doar actorii (Maria Seleș, Ileana Negru, Catrinel Dumitrescu, Petre Dondoș, Marcel Iureș, Tudorel Filimon și câți alții), dar înghițeau și fondurile care se repartizau cu prioritate în capitala de județ. Nu se petreceau schimburi reversibile, ci într-un singur sens. Cu o singură excepție: Catrinel Dumitrescu a fost împrumutată de la Cluj-Napoca pentru spectacolul de mare succes cu **Visul unei nopți de iarnă**, de Tudor Mușatescu, în care apărea, monumental și înțepenit, și „profesorul universitar doctor” Stelian Stancu. În schimb, Catrinel Dumitrescu era o scumpete în Doruleț, mica vânzătoare care se îndrăgostește de marele romancier.

Astăzi, Teatrul Municipal din Turda este o frumusețe turistică. Poți să te oprești pentru o vizită de câteva minute în drum spre Oradea sau „oriunde în Apus”, cum se spunea pe vremuri. Narcisa Pinteș, directoarea teatrului, a lăsat deoparte actoria și timp de doi ani a bătut la „uși deschise, închise și întredeschise” (cum bine spunea în discursul de gală) pentru a restaura clădirea și interiorul ei. A mai cedat și Clujul câte ceva prin Alin Tișe, președintele Consiliului județean, dar greul de miliarde l-a dus primarul Turzii, Tudor Ștefănic. Sigur, Narcisa Pinteș a acceptat pentru doi ani să fie doar o bună gospodină care deretică prin casă înainte de a primi musafirii. Iar musafirii vor fi spectacolele ce vor urma.

Pentru deschidere, Gelu Badea ne-a oferit într-o viziune cu totul personală drama lui Cornel Udrea intitulată **România dragă, Elveția mea**, titlu revizuit cu semnul întrebării: **O să fie comedie filmul ăsta?** Nu, nu a fost o comedie pentru că Gelu Badea a căzut în păcatul atribuirii de sens. El a vrut să-i demonstreze lui Cornel Udrea cum se scrie o piesă de teatru, motiv pentru care a introdus cu anasâna versuri din Shakespeare, a modificat identitatea personajelor ș.a.m.d. A omis faptul că autorul l-a citit demult pe Shakespeare, dar nu a simțit nevoia să îl imite. Pe de altă parte, există ceva shakespearian în piesa lui Udrea. Crima pentru supraviețuire. Trei femei nefericite sunt convocate la un casting în vederea unui viitor film. Una dintre ele va fi asasinată de celelalte două și aceasta va fi cea mai naivă/virtuoasă dintre ele: Melania Mărdulce. În paranteză fie spus, Ioana Năsăudean (Melania) este chiar mai bună decât Bianca Fărcăș, care juca același rol în spectacolul incomparabil mai adecvat al lui Cristian Ioan de la Târgu-Mureș. Are o stângăcie și o copilăroasă inocență bine jucate. Castingul/Audiția care duce la asasinarea moralei este filmul însuși. Gelu Badea preferă să filozofeze și face un fel de film horror, în care văduva cemită (Minodora Fluieraș) este moartea însăși, din fericire foarte bine interpretată de Nina Antonov. Narcisa Pinteș, cu gândul la frumoasa catastrofă care se cheamă aniversarea Teatrului Municipal și la gala ce va urma, a marcat decisiv rolul Alexandrei. Au mai jucat Dana Moisuc și Ciprian Cosma fără contribuții revelatoare. Ceea ce nu a acceptat Gelu Badea este acel sublim degradat pe care îl putem descoperi la Udrea. Oricum, în asemenea împrejurări, complexul de superioritate napocan trebuie să se fi stins cu totul, pentru că marele Teatru Național din Cluj-Napoca nu mai este decât un cub imens de cărămidă care se vede din vârful Feleacului. Locul este gol: drumul Teatrului Municipal din Turda abia începe. <<

Femeia în infern

CĂLIN STĂNCULESCU

Mircea Daneliuc, un regizor fidel propriei poetici, este prezent pe ecranele din România cu filmul „**Marilena**”, adaptare cinematografică a unei părți din propriul roman „**Marilene**”, alt fragment fiind transpus pe ecran în „**Sistemul nervos**”. Din acest roman, regizorul Șerban Marinescu va mai ecraniza o parte, ajungându-se, se pare, la o performanță unică în istoria ecranizărilor.

În majoritatea filmelor realizate după anul 1990, regizorul Mircea Daneliuc s-a lăsat atras de tratarea condiției femeii în inevitabila și interminabila tranziție. Mărturie stau personajele feminine din „**Patul conjugal**”, „**Această lehamite**”, „**Tusea și junghiul**”, chiar și „**Senatorul melcilor**” sau „**Legiunea străină**”, în majoritatea cazurilor victime ale unui univers macho, dominat de o faună descurcăreață, atentă cu propriul bine și grijulie cu viitorul personal, egoistă, egocentristă și lipsită de orice gram de generozitate față de aproapele de gen feminin.

Consecvent unui stil greu de imitat, care, chiar conform declarațiilor autorului „*nu a creat emuli, ci doar epigoni*”, Mircea Daneliuc ne propune o antologie a sechelelor comunismului în cheie tragi-comică, rareori traversată de impecabile demonstrații de umor negru – vezi secvența de la stadion, înșelarea întreprinzătorului emigrant sau violul săvârșit de personajul Smântânică.

Marilena are un iubit, Radu, jucat de Serghei Niculescu-Mizil, emigrat în Canada pentru „afaceri” dubioase și returnat patriei cu cătușe la mâini, mai are un amant, Sebi, interpretat de Nicodim Ungureanu, căruia i-a născut o drăgălașă fetiță acum două luni, și mai are un șef, la fabrica de încălțăminte unde lucrează - Smântânică -, pe ecran, Cornel Palade, mare amator de zbunguicli amoroase. Ultimul va primi misiunea de a îngriji copilul Marilenei în timpul șederii lui Radu în țară, interesat de farmecele protagonistei. Dacă Sebi este un personaj dotat cu o feroce gelozie, pe care o materializează printr-o „țeapă” trasă amicu lui său venit de peste ocean, Marilena rămâne victima perfectă a bărbaților, obligată să-și îngrijească progenitura în condiții imposibile. Suferințele femeii, frustrările, abuzurile, violențele îndurate sunt inventariate cu o minuție de entomolog, cu sublinierea apăsătoare a mediocrității masculine, incapabile să treacă de materialismul cotidian.

Deruta morală, disperarea, complexe manifestate într-un univers permanent ostil sunt evocate cu lait-motive proprii universului propriu cineastului, care aici oferă o partitură extrem de complexă și dificilă excelentei actrițe care este Cecilia Bărbora.

Departate de mine intenția de a-l caracteriza pe Mircea Daneliuc drept un artist cinic, un rezonator sâstis de contraperformanțele semenilor săi întru umanitate. Pe alocuri, el se vedește a fi iremediabil scârbit de unii dintre cei care-l înconjoară, inclusiv de cei care-i laudă filmele. Autor al unui portret colectiv al unei societăți deloc recomandabile, Mircea Daneliuc își exersează cu fiecare film vocația de pamphletar, dar și calitățile de fin analist al sufletului feminin. Într-o lume fără orizont, fără idealuri, disoluția umană se vede incomodând percepțiile convenționale. Culoarele lui Daneliuc nu sunt festivistice sau pline de optimism. Ele trădează cu exactitate nivelul de așteptare într-o societate de multe ori identică până la platitudine cu aberațiile înregistrate zilnic pe mai toate canalele televiziunilor românești.

Notă: În depozitele librăriilor Diverta se află două DVD-uri cu filmele „**Mere roșii**” și „**Duios Anastasia trecea**”, de Alexandru Tatos, editate prin grija Lianeii Tatos, care va scoate întreaga operă a regretatului cineast, care ne-a părăsit cu 19 ani în urmă. Să sperăm că șefii de la Diverta vor auzi de Alexandru Tatos cât mai curând, pentru a-i mulțumi pe numeroșii cinefili care își doresc a avea opera acestui important cineast în cinemateca personală.

Funeralii naționale la Cioromârda

HORIA GÂRBEA

Cel mai recent roman al lui Dumitru Radu Popescu poate să deconcerze un cititor neavizat, care se confruntă prima dată cu tehnicile combinate ale romanului de-re-popescian, un fel de foc încrucișat pe mai mult de două direcții. Cititorii mai știutori, familiarizați eventual cu modul în care autorul celebrilor **F** sau **Vînătoarea regală** își înscenează naratiunile, nu pot ocoli nici ei revenirea necesare asupra textului, întrucât în proza lui DRP lucrurile sînt la fel de complicate și bizare ca viața însăși.

Cei ce o percep liniar au avantajul de moment al simplității fenomenelor, iar pe termen lung, pierd totul în legătură cu realitatea ei. Dar cei care percep viața absolut oblu sînt chiar personajele lui D.R. Popescu din acest babilonic și incitant edificiu românesc. Privirea lor în ansamblu de către autor și cititori amestecă însă traseele lor rectilinii cu altele, într-un păienjenis de drepte, nu toate concurente în același punct.

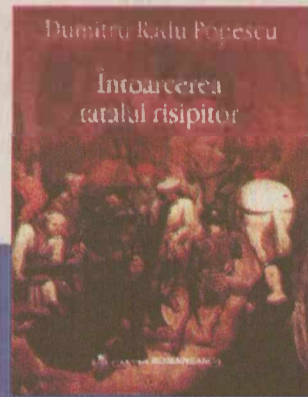
Derularea acțiunii este cinematografică, amintind de scenariile de film ale autorului, dar și de opere anterioare. Secvențe scurte și aparent nesemnificative în sine, multe de numai 3-4 pagini, altele chiar de două pagini, cu dialogul clar decupat, cu personaje diferite la un cadru la altul, se alătură într-un mozaic care, privit de sus, dă coerența întregului. Ochiul privește neutru, ca o cameră de filmat. De altfel, chiar s-ar putea face un film de calitate după acest roman, unul de tip Mircea Daneliuc sau Lucian Pintilie, dacă e să înfățișăm tipologia scenariului. Story-ul, povestit repede, e simplu: în localitatea Cioromârda au loc funeraliile fastuoase ale soldatului Paraschiv, mort în misiune „de pace”, voluntar desigur al trupelor noastre deplasate într-o zonă de conflict. În fapt, soldatul se pare că s-a sinucis, dar nevoia de eroi e un zid care nu se încurcă în asemenea detalii.

Totul durează numai câteva ore, din noaptea pre-

mergătoare înmormîntării în care primarul Răgălie, stelist, și doctorița satului au încă un episod erotic al relației lor (*Fututul ne face frumoși* – zice femeia) și pînă la grotescul deznodămînt. Acesta nu e anunțat de nimic, poate doar de brambureala generală a lumii din Cioromârda, care o reface în mic pe cea a României contemporane. O mulțime de personaje se aglomerează efectiv – ca la pomană – în paginile cărții și în jurul lui Paraschiv, decedatul, care și el e prezent, cum se spune în tradiția populară, la propria înmormîntare. De altfel, romanul are ca motto un citat din Hamlet: întîlnirea lui Horațiu cu fantoma. Iar Paraschiv pare a fi venit din lumea de dincolo, să bîntuie satul pentru anumite răfuieli.

La începutul înmormîntării, cu general purtător de perucă, cu preoți, ceremonie văzută de nedespărțiti Costică

DUMITRU RADU POPESCU
Întorcerea tatălui risipitor
Editura Cartea Românească,
roman

și Mitică prin același binoclu din turla bisericii... se pornește brusc o ploaie. Un potop. Vedem perfect această secvență cinematografică memorabilă, convocare a tuturor personajelor în cimitir sub un diluviu demn de faptele diverse tip Făcăieni. Nu putem ști dacă spiritul neodihnit al soldatului a provocat catastrofa meteorologică. Cert e că sicriul se deschide, săltat de ape și vedem, o dată cu ticăloșita asistență, că trupul din el este al unui negru decapitat. În epilog, copilul Ionel, mort și el în zilele acelea și dus la morgă pentru autopsie, se ridică din morți și, zîmbind, urinează cu un arc limpede deasupra acestei lumi în derivă.

Numeroasele fire epice și destine de personaje se verticalizează și își găsesc rezolvarea simbolică într-un final apocaliptic și grotesc. Romanul lui D.R. Popescu este unul excepțional.

Niculae Gheran

Arta de a fi păgubaș
tîrgul moșilor

Biblioteca Bucureștilor

Puține volume - nu spun dinadins romane, pentru că nu sînt sigur că e vorba de un roman - au farmecul relatării lui Nicolae Gheran din **Arta de a fi păgubaș – Tîrgul Moșilor**. Apărut în 2008 după ce a fost refuzat pe necitite de o mare editură, acest volum avea toate datele să devină un best-seller. Și le mai are încă dacă se va deștepta vreun editor. Pentru că, de altfel, există și o continuare, volumul doi, **Oameni și javre**, aflat în pregătire. Rămîne în insectar obtuzitatea celor care conduc edituri și care nu-și cunosc nici interesul, cîtă vreme înlătură asemenea lucrări. Nicolae Gheran, cunoscut ca editor al lui Liviu Rebreanu, are un condei de prozator fruntaș, iar documentarea lui, măcar că nu știm dacă e, probabil este, înflorită de amin-

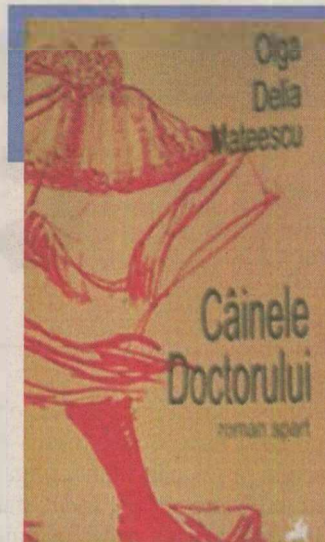
NICULAE GHERAN
Arta de a fi păgubaș -
Tîrgul Moșilor, Biblioteca
Bucureștilor, proză, memorii

tiri subiective, ne dă pe fiecare pagină marca autenticității. A fost așa Tîrgul Moșilor prin anii '30-'40 ai secolului trecut? Dacă nu, oricum e perfect plauzibil să fi arătat astfel, cu un pitoresc extraordinar. Nici Eugen Barbu în **Groapa** sau în povestirile sale nu adună atîta lume pestriță, atîtea vorbe și zicători de mahala, adevăr și fantezie dintr-o lume dispărută.

Bunăoară, naratorul, ajuns pe la 14 ani, e apelat cu numele generic Gică de Ionel Sarchisian, zis Ionel Roșu, după culoarea părului și iuțea pumnilor, ca să se ducă la un marțafoi care face curte gagicii lui, Evelina, și să-l scuipe în ochi. Normal, marțafoiul reacționează, dar Ionel Roșu abia aștepta să intervină: Pînă să aștepte vreun răspuns, l-a și izbit cu un cap în meclă de i-a dat borșul, după care l-a luat să mi-l distreze pe bucățele, cum zice și cîntecul: Pe la dinți pe la molar/ ca-n filmele cu dolari/ de l-a luat de-acolo solo/ să-l coase pe ici, pe colo. Jumuleală de zile mari (...) Ce făcuși, Gică? Ți-a stins un felinar, te-a băgat în camuflaj!

Niculae Gheran stăpînește această lume grație, probabil, memoriei sale excelente și sigur darului de a „auzi” limbajul personajelor despre care mărturisește că le-a modificat numele, întrucît, așa cum bănuiam, structura lor tipologică le-a depășit cu mult, ficțional, profilul real. Memoriile lui Nicolae Gheran, e mai corect să le numim astfel, se încheie după venirea la putere a comunistilor – personajul narator avea 18 ani –, moment în care lumea cea veche și întrucîtva paradisiacă, în ciuda neliniștilor ei, va fi înlocuită de una deloc idilică. Cea veche era una în care copiii mărișori așteptau trecerea poștașului matolit ca să-i umble în tolbă și să deschidă scrisorile de dragoste ale unui elev la școala de ofițeri către o fermecătoare blondă, încercînd să deducă din expresiile înflorite ale expeditorului dacă a trecut de stadiul relațiilor platonice cu „îngerul nopților sale albe”.

Nu materialul faptic conțenează în primul rînd în volumul lui Niculae Gheran, ci aroma care se degajă din acesta, vehiculată de hazul și naturațea autorului. Așa cum spuneam, nu e tîrziu ca o editură să își asume retipărirea acestui volum și trimiterea lui către cititori cît mai mulți, care îl merită.

OLGA DELIA MATEESCU
Căinele doctorului
Editura Muzeului Literaturii
Române. „roman spart”

Despre destinul cărților s-a tot scris. Cea a cunoscutei actrițe, autoare dramatică și prozatoare a avut - mai exact exemplarul dăruit mie -, un traseu foarte accidentat. N-am reușit să mă întîlnesc cu autoarea și volumul mi-a fost lăsat la Asociația Scriitorilor, unde l-am pus atît de „bine”, încît s-a rătăcit. L-am regăsit după vreo săptămînă și l-am

arestat în servietă. Dar, ajuns acasă, l-am pierdut din nou printre hîrtii și volume. Cu cît l-am căutat mai mult, cu atît nu apărea. Am renunțat strategic să-l mai caut și a apărut singur. Atunci, l-am pus din nou în servietă și l-am purtat cîteva zile cu mine, citindu-l exclusiv în mijloace RATB (bruiat de nesimțirea șoferilor care pun în difuzoare posturile lor preferate FM, fără a se gîndi că unii călători vor să asculte altceva sau să citească). Totuși, incitat de lectură, agreabilă și interesantă, am încheiat cele patru părți ale volumului și m-am pregătit să scriu. L-am pus la îndemînă. Cînd să încep: ia-l de unde nu-i! Pînă azi nu a mai apărut. Între timp, am pierdut la fel de misterios un roman de Stelian Țurlea, înainte de a-l citi, și, căutînd de zor cartea Olgăi Delia Mateescu, l-am găsit miraculos! Notez, așadar, din memorie, că povestirile care compun cartea sînt chiar un „roman spart”, cum îl intitulează autoarea, cu personaje recurente și o desfășurare în care ele constituie episoade autonome, dar, la o adică, schițează o devenire a acțiunii și a acestor personaje, excelent caracterizate prin comportament și limbaj. Talentul dramatic (actoricesc și dramaturgic) se simte în „mișcarea scenică” și mai ales în replicile notate. Dialogul e viu, vocea auctorială intervine cu indicații regizorale care cheamă complicitatea cititorului. Temele atacate nu sînt nici mari, nici mici, e vorba, pur și simplu, de viața unor contemporani, surprinsă cu acuitate în dramele, pasiunile și umorul ei, cu convingerea că aceasta e realitatea ce merită să treacă în literatură. O proză a zilelor noastre, inteligentă și ree confortantă. Promit, desigur, că, de voi găsi volumul rătăcit, voi reveni cu considerații mai pertinente, pe text. Dispariția lui face parte însă din natura acestei proze, în care misterele sînt lîngă noi și au marca simplității. Un tratat de mecanică (fie și celestă) nu s-ar pierde niciodată.

Simona-Grazia Dima

LABIRINT FĂRĂ MINOTAUR

SIMONA-GRAZIA DIMA
Labirint fără Minotaur
Editura Ideea Europeană,
cronici și eseuri

Pentru Simona-Grazia Dima, literatura este un labirint în care Minotaurul este însuși necunoscutul ascuns în pagini. Încercarea de a ieși din labirint este, firește, decodarea tuturor sensurilor operelor și obținerea hărții impecabile a construcției, rătăcirea nemaifiind posibilă. Dar, pînă acolo, se cere un efort hermeneutic. Simona-Grazia Dima, eminentă poetă

noūzecistă, e dispusă a-l duce la bun sfîrșit, sacrificînd pentru o vreme propria poezie. Astfel, eseurile ei sau cronicile de întîmpinare se referă la autori români contemporani, prozatori, poeți și critici deopotrivă, ca și la clasici ai literaturii străine. Atrage atenția în special capitolul final, cel mai întins și mai substanțial, intitulat simplu **Incursiuni în spiritualitatea islamică**, dar care este plin de o cunoaștere profundă a acesteia și oferă cititorului neprevenit adevărate revelații. Autorii recenzați de Simona-Grazia Dima (Gabriel Chifu, Aura Christi, Radu Voinescu, Mircea A. Diaconu, Nicolae Coande etc.) beneficiază de o analiză atentă și plină de simpatie, cu formulări precise, ușor prețioase tocmai din dorința de precizie. Clasicii (Trakl, Baudelaire, Mallarmé) provoacă eseuri asupra a cîte unui aspect specific al operei lor asupra căruia autoarea a avut o revelație. Capete de serie rămîn poeții clasicității islamice și cărțile de căpătîi ale acestei spiritualități în frunte cu **Coranul**. Poeta se arată, așadar, și o redutabilă practicantă a exegezei.

Cu un magnetofon portativ primitiv, rusec (che, când au apărut Uher-urile elvețiene, ce minune!), hălăduiam prin Palatul Culturii din Ploiești – un punct nodal de așezăminte culturale, cum, de pildă, Bucureștii n-aveau. După un drum la Biblioteca Județeană și un interviu cu bibliotecara-custode, după alt interviu cu un culegător de folclor, Ion Manolache, iată-mă într-o sală de expoziții, unde, cu un ciocan în mână și cățărât pe un scaun, „trona” Simache. Se ocupa, riguros în datare și identificare, de istoria documentelor; acum, pregătea o expoziție de fotografii și mi-a întins o mână, de acolo, de pe scaun. Era un tip ciolănos, înalt, cu un nas acvilin, o voce de tip făcut să vorbească de la catedră. Știam că fusese discipolul lui Iorga și se aflase mult în preajma acestuia în perioada în care Iorga aproape se stabilise la Vălenii de Munte. M-a rugat să-l... păsuiesc cu interviul, dar că vrea neapărat să-mi arate Muzeul Ceasurilor din Ploiești, a cărui apariție o determinase chiar el, în 1963. Îi înțelegeam pe cei care n-aveau chef de interviuri și mă lipseam politicos. (Nu același lucru mi se întâmplase cu doar câțiva ani mai devreme cu academicianul Nicolaescu-Plopșor, tot din Ploiești, un scund, bărbos și brunet etnograf și arheolog specialist în civilizații neolitice - care nu-mi mai dădea el drumul. Avea să-mi spună un milion de povești, dintre care o rețin pe aceea, originală, potrivit căreia localitățile neolitice se întemeiau nu atât în vecinătatea surselor de apă, cât în a celor... de sare! Prin sare explica el și dezvoltarea așezărilor – știindu-se că

sarea duce la dezvoltarea creierului, a staturii, e afrodisiacă etc. Ipoteze? Oricum, azi, când sunt obligat să țin un regim totalmente hiposodat, mă gândesc cu nostalgie la acea epocă „salină”).

Iată-mă, deci, cu Nicolae Simache în Muzeul Ceasurilor – îl vedeam prima oară, aveam să-l mai revăd și după adăugarea colecției lui Nichita Stănescu, descompletată neglijent de însuși poetul. Ce multe lucruri „știu” ceasurile acelea, de la cele provenind de la negustori, la cele împodobite cu pietre prețioase, aur sau mici gravuri simbolice! Ceasuri tatuate! Era și un orologiu ce funcționase decenii întregi în Turnul Halelor.

Simache voia să-mi arate „ceasul lui Eminescu”; un cadou făcut cândva, pe la 1872, de către Veronica Micle. Ea știa ce înseamnă măsurarea „lungii timpului cărări” sau a singurătății din „Cugetările Sărmanului Dionis”. Era un ceas elvețian în formă de lacrimă; nici nu-mi pot imagina altă formă pentru Eminescu. Să fi intuit Veronica?

Din mână în mână, din anticar în anticar, ceasul ajunsese în cele din urmă

în posesia unui bătrân avar și răutăcios. Iorga i-ar fi dat elevului său Simache o sumă frumușică să-l achiziționeze; moșul, să n-audă! A urmat un fel de licitație ad-hoc (se înființaseră mai mulți elevi de-ai lui Iorga pe post de cumpărători), dar zgripturoiul, cu cât insistau, cu atât – dându-și scama ce deține – ridica prețul. Dezamăgirea i-a fost transmisă lui Iorga.

- Câți ani are dobitocul?, a întrebat cărturarul.

Simache n-a îndrăznit să-i spună: „E cam de vârsta dumneavoastră”. A zis:
- Vreo șaizeci și opt, șaptezeci...
- Știți ceva, a conchis Iorga: să-l așteptăm să crape!

Acestea se întâmplau cam în vara lui 1940. Iarna, Nicolae Iorga a fost răpit de legionari din casa lui de pe Calea Codrului, din Sinaia, și ucis bestial într-o pădure de lângă Ploiești...

Mi-am amintit de toate acestea la Uhrenmuseum din Viena. Chiar aici, la Viena, a primit Eminescu, se spune, ceasul de la Veronica Micle.

În fața muzeului vienez, în Schulhof 2,

NOCTURNE

Ceasurile

STELIAN TĂBĂRAȘ

e o piațetă străjuită în stânga de un turn cu orologiu (înălțat pe ziduri medievale). Sub cadranelle acestuia, un disc orizontal, cu o scenă rotativă pe care douăsprezece personaje de la Curtea Imperială vin treptat, din oră în oră, să prezinte omagii împărătesei Maria Theresa. Afară, sub ceas, vezi mereu o mulțime de turiști care așteaptă să bată miezul zilei – atunci, defilarea curtenilor în costume de epocă, pe o muzică de trompete și percuție, e completă. (Mai văzusem așa ceva și într-o piață din Cracovia, străjuită pe toate părțile de cafeenele odihuitoare).

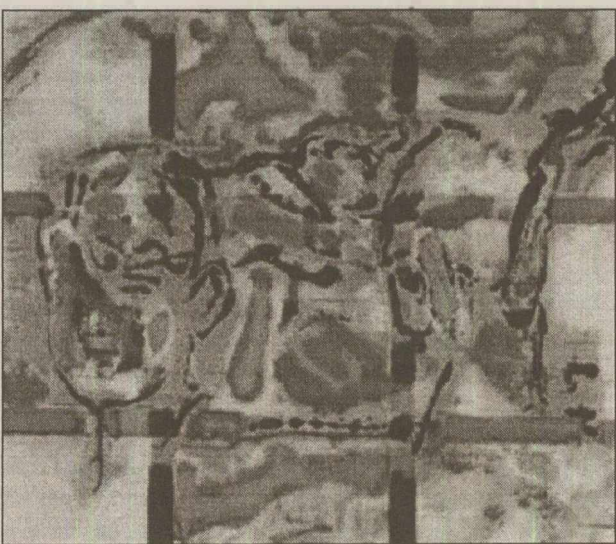
În așteptarea aceluia moment – mai dura până la prânz –, am intrat în muzeul total lipsit de vizitatori, doar cu un custode „nevorbit”, extraordinar de amabil și blajin (am opinat că o fi... prima lui zi de serviciu). S-a oferit să pună repede în mișcare, numai pentru noi, cât mai multe ceasuri Biedermeyer și belle époque, alerga precipitat de la o vitrină la alta, celor „de perete” le mișca puțin pendulurile. Niciodată n-am simțit mai multă liniște, poate însăși definiția liniștii. Am priceput – ca pe o revelație – că există timp amorf și timp cristalizat și că, după preferința pentru unul sau celălalt, poți împărți oamenii în două subspecii. Dintr-o asemenea categorie trebuie să fi făcut parte sclavul-personaj dintr-o piesă de Plaut, cel care zicea: „Blestemat fie ce care mi-a împărțit viețisoara în ani, luni, săptămâni, a tocat-o în ore, minute și secunde!”

Afară, în turn, trompeții intonau menuete, cadriluri...

«

0 săptămână atât de banală

ANA-MARIA NISTOR

Nu mai am subiecte, monșer, adică, știi, ceva așa, extraordinar, nu orice bagatelă. Cine să-mi dea o idee? Prietenii mei, se știe, dacă-i vorba de TV, se culcă o dată cu găinile, așa că mi-am zis, ce-ar fi să dau o raită sanfason pe la canalele autohtone.

Nimic notabil. Într-una din emisiunile „Happy Hour”, Gigi Becali ne dă, pe viu, soluția ieșirii din criză, din stresul zilei de mâine, din anonimat: întorcerea la vechile îndeletniciri dacice sau machedonești, după caz, gust și manieră. În direct, numai la ProTV, Gigi s-a înfrățit cu Mioara – o oiță bărsană, care a stat cuminte, să fie mulsă cu iubire mitică, timp de 5 minute de ciobanul în costum de mii de euro. Fălos nevoie mare, Gigi i-a dat prezentatorului să bea din laptele cald și proaspăt, strecurat în cănuță după legi strămoșești. Cătălin Măruță a închis ochii de plăcere. Eu, în fața televizorului, am înnebunit de bucuria redescoperirii rădăcinilor printre zgărie-nori. Parcă se auzea deja vorba molcomă a lui Bucur, foșne-

ful frunzelor, doina din fluieraș de os și parcă vedeam turmele intrând seara în ocolul de la Pipera, străjuit de porți mari aurite. Sus, la capătul scăriilor de marmură, măicuța bătrână cu brâul de lână din dotare își așteaptă fiul. El vine agale, ușor obosit, dar mândru că le-a arătat oamenilor drumul drept și oilor calea spre casă. Doina curge în fundal. „Intră, măicuță, în casă, că trage de la gura de rai”, mai apucă să adauge voinicul și visarea mea se mută pe alt canal. Acolo nimeresc exact în timpul celebrării Zilei Independenței.

Însăși Elena Băsescu, o fată care a pornit de sus și a ajuns și mai sus, își declară neatârma față de PDL. Va candida la Parlamentarele Europene ca un biet independent apăsător de popularitate, singură, dărză și

TV PLANET

fără să se încurce prin vocale. Lucian Mândruță, emoționat, îndreaptă timid microfonul spre tânărul pui de haiduc și rostește: „Domnișoara Băsescu, mă uit în ochii dumneavoastră și simt că vreți să conduceți”. Sunt cutremurată. Nu de sensibilitatea, nici de vorbele gazetarului, a cărui intenție îmi scapă, ci de biata fată pe care o așteaptă grele „succesuri” de-acum încolo. O odă sau o doină de cătănie ar fi mers de minune, dar pentru că Antena 1 n-are simțăminte, mă supăr și butonez iarăși.

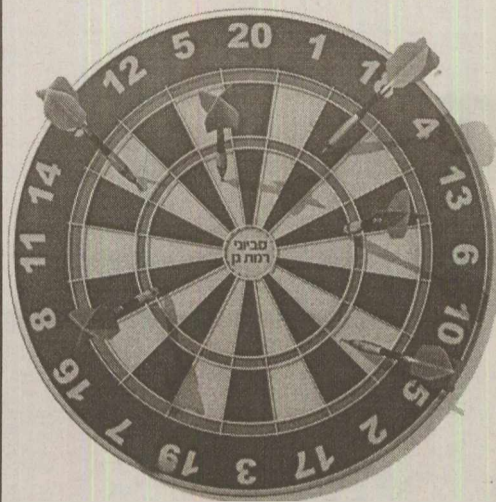
Pe OTV (recunosc, am și eu slăbiciuni, ca tot omul) era în plină desfășurare episodul-bombă cu numărul 2.432.509 din serialul Magda Ciurmac-Tolea. Nu întrebați cine sunt personajele, m-am făcut eu deja de pomină și mi s-a răs în nas că știe toată țara. Exclușilor! Încercați, ca și mine, să vă integrați cu pași mici în neam. Eu sunt pe cale să reușesc uneori, dar atunci îmi atrage atenția un detaliu, ca în cazul de față. În stânga sus a ecranului, într-o bulină roșie, scria:

„Exclusivitate. Să se oftece adversarii”. Simțitoare cum sunt, inima mi-a luat-o razna iarăși. Îi și vedeam pe invidioși pământii la față, pândind garsoniera OTV și tabloul de curent, ca să le tragă cablurile din priză și să-i lase într-un perpetuum direct. Îmi și închipuiam cum toți prăpădiții îl răpesc pe domnul Dan Diaconescu, îl sechestrează pe noul său iaht de 2 milioane de euro și ceva măruniș, pleacă în trombă din Marsilia și naufragiază pe insula unde-i ascunsă Elodia. Fraierii nu știu că și din palmier face Diaconescu audiență, vinde puncte de rating pe banane maimuțelor, își cumpără încă un elicopter și vine acasă. Caz rezolvat. Schimb canalul și nimeresc în plin James Bond dâmbovițean, la o prezentare de modă cu multe fete anorexice, mașini de epocă și vedete cu animăluțe crețe în poșetă. James Bond e Mazăre. Radu Mazăre. El apare pe scenă, pășește hotărât și agil prin mulțime până în față, lumea aplaudă, blitzurile nu mai conțin, el se oprește, se întoarce ca o felină pe piciorul stâng, costumul său impecabil strălucește, scoate pistolul și... nimic. Nici măcar un „poc” strigat din culise. Mazăre murmură ceva printre dinți și, cu o piruetă, dispăre în necunoscut, adică în spatele podiumului. De-acolo se aude clar ceea ce îngânase pe scenă. N-are rost nici să reproduc aici, nici să ne supăram pe întâmplare, că doar suntem între noi, Acasă.

Ce să vă mai spun? Lucruri absolut banale. Nimic nou, nimic demn de atenție. Totul normal. Un domn, nu mai știu pe ce post, absolut imperturbabil, concentrat, cu o privire fixă, mesteca chewing gum. „Ce faci aici? Un OZN mic, nu vezi?” Și scoate din guriță o figurină modelată cu pricepere și răbdare. Altul, înarmat cu microfon, reproduce „onomatopee rustice”. Dar ce spun cu, interpretează, pur și simplu cam tot ce se poate din Enciclopedia zoologică pentru copii de toate vârstele. Are mici probleme la pu-pu-pu-pupăza, dar, în rest, toate sunetele ies ca în cartea ilustrată. Naomi le cântă Cărcotașilor gătuț(ă) „Feelings”, cu toate că, vorba ei(lui), „lumea e reticientă la sientimente sincere”.

Ei, ce vă spuneam? Nimic deosebit, totul banal, banal, banal. Aceeași oameni normali, vedetele noastre de fiecare zi și întâmplările lor obișnuite. Încolo, toate bune. Încoace, dezastru, dar încolo... toate bune.

«

O DEMISIE CARE NU DOVEDEȘTE NIMIC

a lunii martie, P.A. explica, pe B1 TV, cum în nu știu ce daraveră politică „a urmat etapa următoare” – chestie din care noi trebuie să înțelegem că, uneori, mai poate urma și etapa precedentă, nu?! ● Apropo de limba română: îi poate explica cineva domnului Crin Antonescu faptul că sintagma „panaceu universal” reprezintă un pleonasm indiferent că este folosită într-un studio tv bucureștean sau în circumscripția electorală Babadag? ● Ofer un premiu celui care descoperă un singur articol consacrat cărții lui Nicolae Manolescu **Istoria critică a literaturii române** care să nu conțină măcar două-trei comparații cu **Istoria literaturii române de la origini până în prezent** a lui G. Călinescu. Toată lumea pare să fi uitat nemuritorul proverb galic: *comparaison n'est pas raison*. Și doar suntem francofoni din tată-n fiu, ce naiba... ● Livius Ciocârlie în **România literară** din 3 aprilie a.c.: „Moralmente, n-ar trebui să faci paradă de anticomunism când ai făcut paradă, fie și numai de paradă, de aderență la comunism. După logica vieții, lipsită de legătură cu morala, anticomunism trebuie să faci. E profitabil”. La fel cum a fost odinioară și pro-comunismul – asta o știu foarte bine atât profesorii de azi, cât și cei de ieri. Mai ales că, în marea majoritate, sunt cam aceeași... ● Mă întreb cu sinceră nedumerire de ce, Dumnezeu, mai aduce Stelian Tănase invitați în emisiunile sale TV, de vreme ce tot nu-i lasă să termine măcar o propoziție?! E drept, nu întotdeauna; câteodată nu-i lasă nici să înceapă vre-

una!... ● Adrian Cioroianu, fost ministru de Externe în guvernarea liberală, și-a dat demisia din PNL fără nici o explicație publică. Aș zice că, una peste alta, gestul său trebuie apreciat: învățământul universitar a câștigat astfel, din fericire, un profesor bun, în vreme ce politica românească n-a pierdut, din păcate, mai nimic... ● În ultimul număr din **Dilema veche**, Liliana Nicolae încearcă să-și convingă cititorii că, în vara anului 1949 („sfârșitul lui iulie”), un țăran dintr-un sat de lângă Arad ar fi rămas surd de-o ureche „de la bătăile din beciurile Siguranței”. Îmi pare rău, dar la data invocată de autoarea articolului, Siguranța Statului nu mai funcționa demult în România. Locul său fiind luat, în conformitate cu prevederile Decretului nr. 221/30 august 1948, de Direcția Generală a Securității Poporului (D.G.S.P.). Nu debordează de corectitudine nici fraza din care rezultă că, în martie 1949, Gheorghe Gheorgiu-Dej ar fi fost secretarul general al Partidului Muncitoresc Român. Titulatura exactă a funcției liderului în cauză era: prim-secretar al Comitetului Central al

P.M.R. - Succesorul său, Nicolae Ceaușescu, și-a atribuit, în 1965, funcția de secretar general, tot el dispunând și modificarea numelui „forței politice conducătoare” în Partidul Comunist Român. Nu că toate acestea ar schimba ceva sau ar avea cine știe ce relevanță, dar precizia termenilor și acuratețea informației n-ar trebui să fie facultative nici măcar pentru publicistica dâmbovițeană. ● Uitându-și, cu inefabilă grație, opțiunile politice din urmă cu cinci ani, poetul liric Mircea Dinescu a declarat zilele trecute într-o emisiune TV că, dacă la alegerile prezidențiale din toamnă împotriva lui Traian Băsescu va candida chiar și o prigorie, el va vota prigorie. Dar dacă va candida o altă viețuitoare? Un cameleon, de exemplu?! ● La București, președintelui Traian Băsescu i se reproșează faptul că e mai mult prim-ministru al Guvernului. La Strassbourg, în documentele recentului summit aniversar NATO, Emil Boc a figurat ca președinte al României. Există o compensație în toate... (*Critias*)

Un fapt pe care nu l-am spus până acum. Din jenă, din naivitate, din speranța că situația se va îndrepta totuși spre normal. Simona Galațchi, președinte al „Fundației Luceafărul”, a părăsit redacția, după despărțirea noastră de Fundație, însușindu-și câteva obiecte de inventar, cumpărate pentru revistă din fondurile Uniunii Scriitorilor, precum și cu suma de bani alocată de MCC pentru achiziția de abonamente la LUCEAFĂRUL. Poate că, pe hârtie, lucrurile să țină doar de semnături, dar moralmente, vorba lui Odobescu, departe e griva de iepure!

Așadar, Simona Galațchi, dă-ne înapoi ce ne-ai luat!

Vom reitera acest apel, număr de număr, până când va fi auzit și înțeles pe deplin.

N-avem echipă, n-avem valoare și nici Pițurcă nu se simte prea bine

GELU NEGREA

La vreme de criză mondială multilateral dezvoltată, doar o criză fotbalistică de dimensiuni naționale ne mai lipsea și o tichie de mărgăritar în chip de bomboană pe coliva neputinței în care înotăm voinicește de vreo opt ani de zile și circa 3000 de nopți – furtunoase, mie-mi spui?! Spre deosebire însă de majoritatea calificată a presarilor sportivi autohtoni, calibrați la unison în registrul acut al indignării patriotice vecine cu isteria vizavi de ieșirea României din cărțile și caietele-program ale calificării la Mondialul sud-african, în aceste momente de grea cumpănă pentru naturelul microbistic carpato-danubiano-pontos, eu, unul, simt mai degrabă că mă cuprind, topârceanian, o tristețe iremediabilă.

Aș fi vrut, firește, ca orice român, ca orice fiu al țării sale să-i admire pe tricolori defilând în pas de găscă, nu de curcă plouată printr-o grupă mai mult așa și-așa decât redutabilă; mi-ar fi plăcut la nebunie să văd afirmându-se vijelios o nouă generație fotbalistică născută pe meleagurile noastre frumos doinitoare din frunza cea verde și fluierașul de șoc – una, dacă nu de aur, smirmă și tămâie, măcar de bronz sau de fier-beton, acolo; mă lăsam sedus de visuri colorate și abandonat în brațele mângâietoare ale speranței că poate de data asta o fi venit și rândul nostru să... mă rog, ceva... cumva... pe undeva... Pe ce mă bazam? Pe nimic, constat acum cu mintea conaționalului de pe urmă (de aia dinainte n-are nici un rost să vorbim, că n-avem despre ce...). Adevăr

zic vouă, copii ai durerii: avem ce merităm și merităm ce-avem! Să fie primit...

Haideți să fim sinceri cu noi înșine timp de cinci minute – oricum, tot n-avem altceva mai bun de făcut. Suntem contemporani cu fluturii, cu Dumnezeu și cu o Națională de fițe și Armani, suprasaturată de băieți specializați în păcălirea fotbalului și în cacialmale triste. N-avem echipă, n-avem valoare și, pentru ca tacâmul să fie complet, nu mai avem nici dorința de a surmonta aceste handicapuri prin abnegație, dăruire și orgoliu. Ne facem că nu observăm că, de ani buni, Cristi Chivu nu este altceva decât căpitanul (mai mult) nejuccător al reprezentativei noastre. Ne încapățânăm să identificăm în Adrian Mutu un alt Gheorghe Hagi, uitând păgubos că machidonul a fost ce-a fost și pentru că îi avea alături pe Gică Popescu, Dan Petrescu, Stelea, Miodrag Belodedici, Ionuț Lupescu, Florin Răducioiu, Ilie Dumitrescu, Sabău, Dănuț Lupu și pe alții făcuți din același aluat rar miruit cu har. Cine sunt omologii acestora din actuala generație? Bănel Nicolită? Codrea? Răzvan Cociș? Raț? Costea? Lobonț? Care dintre ei ar fi avut loc în echipa de la World Cup '94? Dar în aceea din Italia '90? Întreb, nu dau cu pa(ha)rul...

Cu riscul de a vă enerva, îmi permit să cred că Victor Pițurcă – așa mohorât, taciturn și țepos în relațiile cu presa cum l-a lăsat pe el Cel de Sus – a reușit să inventeze pentru Europenele de anul trecut o formație a României superioară sumei valorice a componenților

săi. Noi n-am avut, realist vorbind, echipă să bată Olanda și să termine la egalitate cu campioana și vice-campioana lumii, indiferent de forma sportivă în care se aflau ele la ora meciurilor. Când salutau publicul, ai noștri purtau pe cap pălăria norocului, iar în cap sume de transfer în interesul serviciului de pașapoarte.

Și, ca să-mi duc gândul până aproape de capăt, tare mă tem că în alchimia rezultatelor înregistrate în ultimul timp de tricolori se ascund multe lucruri nu tocmai imaculate, de care se fac vinovați, la paritate, și jucătorii, și selecționerul. Pițurcă ar trebui să-și dovedească tăria nu numai refuzând să dea satisfacție celor care îi cer demisia de onoare (?!), ci și făcând publice adevărurile din spatele ușilor închise chiar de el, oricât ar fi de dureroase sau de urât mirositoare. Dacă, spre binele soccerului românesc de azi și de mâine, n-o va face își merită soarta și mărășirea cu asupra de măsură! Nu că, dacă o va face, nu și le-ar mai merita...

Există însă și o problemă mai gravă decât trecutul recent al Naționalei noastre: viitorul ei. Cine va fi succesorul lui Victor Pițurcă? – aceasta-i întrebarea. Cine își va putea asuma, cu șanse de izbândă, dificila misiune de a reconstrui o reprezentativă a României validă și competitivă? Singurul antrenor cu un background generator de optimism în materie este Mircea Lucescu – oricare dintre celelalte nume vehiculate în context intră în discuție la capitolul paleative, nu soluții. Dar Lucescu senior se ține încapățânat de mulți ani departe de fotbalul românesc. De ce, oare? Nu cumva pentru că el, fotbalul românesc, seamănă cu societatea românească în ansamblu ca două picături de apă de ploaie?

P.S. Campionatul intern începe să dea ușoare semne de animație, mai cu seamă pe segmentul oltenesc al geografiei sale. Din nefericire, complementar, în etapa de săptămâna trecută, revelațiile Rapid și F.C. Vaslui și-au dat cu firma-n cap de o manieră jenantă: un dublu 0-3 în întâlnirile cu Dinamo și C.F.R. Cluj. Incredibil, dar adevărat: doar unul dintre antrenorii învingătorilor a fost dat afară!...

București, strada Stelea Spătaru, numărul șapte

IOLANDA MALAMEN

„După expoziția SIXTINE ZERO 8 de la Casa Vernescu în plină vară caniculară am pornit într-o nouă aventură SIXTINE ZERO reluând foile de plastic pe care le-am redesenat și apoi puse pe suport-baghetă în ideea unei expoziții în ENVIRONMENTS. Am reluat redesenarea pe un nou plastic întregul plafon apoi pe cel vechi după ce l-am copiat, l-am colorat folosind un contrast al culorilor în sine rosu-galben-albastru și negru. S-a obținut o lucrare ca un covor oriental din cașmir.” (Vasile Murivale)

Iolanda Malamen: Muri, de când ai prima imagine conștientă despre tine?

Vasile Murivale: Aveam trei ani și mă aflam în parcul Arcalia, Grădina Dendrologică a Castelului Johaneș Bethelm. Îmi aduc aminte cum beam cafea cu lapte și în jurul meu erau copii de-o seamă cu mine. Era multă lume, petrecere mare, aer de sărbătoare cîmpenească, într-un parc cu arbori rari și diferiți. Eram așezat sub arborele de lalea (un arbore unic în Transilvania, care face flori ca lalelele). Cred că atunci s-a instaurat și starea de frumos în mine. Să bei cafea cu lapte, sub un arbore cu flori mari ca de lalea e fabulos pentru un copil de trei ani. Apoi, mai am de la aceeași vîrstă imaginea unei familii fericite, în care erau mamă, tată și opt copii: patru băieți și patru fete...

I.M. M-a impresionat, de fiecare dată cînd am privit ceea ce faci, talentul de-a te reinventa. Faptul că nu te lași subjugat de el, ci îl dirijezi. Aș spune că talentul tău are, însă, și o latură profund patetică.

V.M. Talentul e ca respirația, ca dragostea. Te mîncă, te roade, te îngenunchează, te iubește, te cheamă, are nevoie de tine, de ajutorul tău, de carnea ta, de gîndurile tale. El îți este de folos și atunci cînd pierzi pe cineva drag. Cum s-a întîmplat în copilărie cu tatăl meu. Voiam să mă tîngui și atunci am picat și m-am simțit mai puțin singur. Prin talent mai respiri și o stare de dialog cu societatea, cu natura, cu divinitatea. O luptă cu sinele și cu cel la care ne raportăm în ideea unui dialog suprem. În copilărie, atras de niște lucruri, am realizat că pot face o lume din ele cu mijloace de expresie specifice artelor vizuale: linie, pată, punct, culoare. În acest fel, arătam și celorlalți bucuria emoțiilor mele. Talentul e și trăirea în fracțiune de secundă, apoi memoria, logica, retrăirea și lucrul, ca un trăsnet pe lumină de zi.

Din ibricul adus de Muri, mirosul plăcut de ceai de plante se răspîndește în aerul atelierului cu grația unor șoapte delicate. Îl întreb, privind împreună un șir de compoziții în tonalități de ocruri cu personaje hieratice, ce-a mai păstrat acum, la 52 de ani, din începuturile meșteșugului de pictor?

V.M. Din începuturile mele păstrez bucuria de a mă apropia de motiv, concentrarea asupra unui concept pentru a fi precis, convingător și cu impact. Încă trăia tatăl meu și eram dus pe Valea Țigăului unde se lucra la vie. Aveam șase ani,

stăteam și priveam valea cu stejarii ei, valea ca un amfiteatru care se scîlda în lumină, valea care, la asfințitul soarelui, devenea o groapă cu perspective cromatice adînci. Acolo sunt convins că m-am născut ca pictor. În clasele primare, am avut un coleg de bancă, Caba Gheorghe, care mă fascina cum desena oameni. Avea o mare putere de concentrare și de precizie, însă nu colora. Pentru mine asta însemna că este insuficient de atractiv. Mă uimea, dar nu-mi plăcea. Era prea meticulos. Eu coloram însă și simteam nevoia să învăț să compun și să mă uit în cărți. În vremea aia, pictam și pe sticlă în tehnica icoanei. Odată, cînd terminasem de făcut o pictură și m-am dus în clasă spre catedră ca să o arăt profesorului, am alunecat și am scăpat geamul care s-a spart. Am refăcut totul. A ieșit bine, dar prima emoție a rămas ca o primă naștere...

Ne strecurăm printre zecile de lucrări și urcăm scara îngustă care duce la „celebra terasă a lui Muri”, vizibilă din strada principală, în care au fost meșteșugite zeci de „instalații” de-a lungul anilor, ce-au stîrnit curiozitatea și uimirea trecătorilor sau poate chiar indignarea unora. Acum e plină cu flori și plante ciudate. Tului vine, schiopătînd, după noi.

I.M. Nu te-am întrebat pînă acum care au fost primii tăi maestri.

V.M. Primul impact cu un maestru a fost cu pictorul Mottl Roman, la Oradea, prin anul 1974. Un om mic de statură, însă de o mare vitalitate și foarte puternic în ceea ce picta. Cred că a fost primul vernisaj la care am participat în viața mea la Galeria de Artă de pe strada Republicii, o expoziție cu teme tradiționale, în culori grave, profunde. L-am cunoscut și m-a îndrumat să pictez după natură. De cîteva ori, am fost la corectură, cu mapa la domnul Mottl Roman, la Casa de Cultură Oradea.

A urmat dorința de-a frecventa muzeele. Am început cu Muzeul de Artă a Țării Crișurilor, Muzeul de Artă din Cluj, Timișoara, Iași, Botoșani, Bacău, București, Constanța, Brașov.

Șansa care mi s-a oferit mai tîrziu a fost să intru în mari muzee din Viena, Salzburg, Munchen, Paris, Veneția, Roma, Florența. Acolo i-am întîlnit pe toți maștrii lumii. În școală îi înveți și, pe parcursul vieții, îi întîlnești.

De aici, de pe terasă, se mai poate gusta farmecul arhitectural interbelic. De altfel, Muri l-a pictat de multe ori, făcînd din acest spațiu ultracentral al Bucureștiului un spațiu suspendat al unui îmgînar efervescent.

V.M. Să continui... La 26 de ani, l-am cunoscut pe maestrul Corneliu Baba, de la care am învățat că trebuie „să fii generos cu tine și să trăiești actul artistic cu toată ființa”. În acea vreme, îi admiram pe Ion Nicodim, Sorin Dumitrescu, Horia Bernea, Ion Dumitriu, Teodor Moraru, Vasile Chinschi. La pictura lui Ciucurencu am fost foarte atent la forța seducției cromatice.

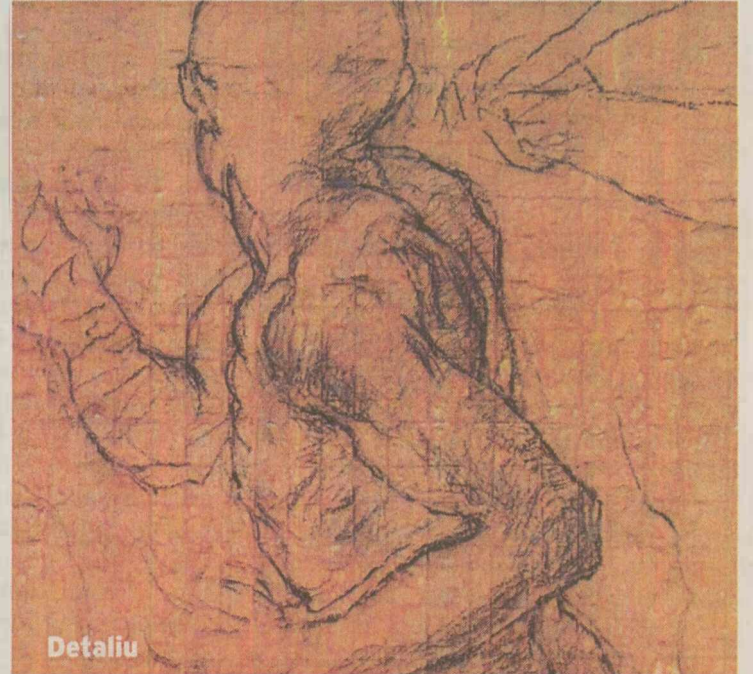
Pictorul pe care l-am iubit din tot sufletul la începuturile mele a fost Van Gogh... Au urmat toți cei care puneau accentul pe culoare, fovii în special. Astfel, i-am văzut în muzee și colecții. Cîndva, eram fascinat de Bonnard, mai tîrziu de Kooning, Rotko și de David Hockney, care i-a readus pe fovi în registrul postmodernității. Îl iubesc și pe Keith Haring.

În perioada tinereții, admiram pe Miron Duca, Vasile Tolan, Octavian Stoia, Racz Arpad, Maxim Dumitraș și, firește, în școală, pe profesorul Teodor Moraru. A fost cel care îmi sugera să mă orientez spre arta de azi.

Am privit mult la Școala Franceză de azi, la germanii Gerhart Richter, Georg Baselitz, la Școala Italiană Transvangardă, Mimmo Paladino... Astăzi, urmăresc cu plăcere pictura lui Gheorghe Anghel, Spiru Vergulescu, Vasile Tolan, Virgil Preda, Beti Vervega Dumitru, Gorzo, Ioana Bătrănu. Dar și artiști conceptualiști, instalaționiști: Teodor Graur, Geta Brătescu, Ion Grigorescu, Carmen și Gheorghe Rasovschi.

Coborîm scara îngustă, ai cărei pereți sunt plini cu picturile lui Muri din diferite perioade, și intrăm secondași de Tului, din nou, în atelier. Mă așez pe același minuscul taburet, și-l invit să vorbească

V.M. În copilărie, prin clasa a cincea, cînd eram elev la Casa de Copii din Prundu Bărgăului, am fost în vizită la mănă-

Detaliu

stiri: Moldovița, Sucevița, Voroneț, și am fost încîntat, atît cît puteam înțelege la vremea aceea, la 12 ani. Cînd le-am revăzut după 30 de ani, cu un ochi avizat, m-au emoționat foarte mult. Întîlnirea mea cu Moldova a mai fost și pictatul în „plain air”, la Ipoteștiului lui Eminescu sau la Botoșanii și Livenii lui George Enescu. Moldovenii organizează, an de an, Saloanele Moldovei și mențin un climat de continuitate în arta vizuală de azi. Oamenii din Moldova sunt foarte primitivi și calzi, și dăruitori, și orgolioși cînd le vorbești de triada: Eminescu-Enescu-Luchian. Mîndri, de sărăcia lor înnobilată de fruntarii. O natură umană nobilă, plină de suferință și înălțare. Mi-a plăcut și zona Horezu, și multe alte zone-din Transilvania...

Esti un artist care și-a asumat firesc modernitatea, cu toate frumusețile, tainele și capcanele ei.

V.M. Primul contact cu modernitatea în viața mea a fost cînd... m-am electrocutat cu un fier de călcat. Eram puști și voiam să-mi calc părul să stea drept pentru că era prea ondulat. Fierul de călcat era o improvizare și mîna s-a încheștat pe mînerul aparatului. Norocul meu a fost că mama se afla pe aproape și a tras fierul din priză. Era altceva decît fierul de călcat cu cărbunii încinși. Cu modernitatea în artă a fost cînd m-am întîlnit cu pictura lui Țuculescu și apoi cînd am fost în fața tablourilor lui Van Gogh, la Munchen. Degajau energie lumină și afecțiune. Și cum spunea Tonitza, parcă „mă urzau”. Dar și cu pictura lui Mark Rotko, David Hockney, Andy Warhol, impresioniștii, Tour Eiffel, un spectacol de lumină și culoare în plină stradă. La Casa de Copii din Prundu Bîrgăului, în fiecare dormitor erau tablouri imense cu picturi din perioada realismului. Nu știu cum fuseseră aduse acolo. Era ca un muzeu. Mă fascinau o sumedenie de lucrări. Cred că erau vreo sută. Nu știu de cine erau semnate, însă păreau capturi de război. Erau lucrări cu teme istorice. Astăzi, o temă aproape uitată.

Fiecărui colțșor din atelier, Vasile Murivale i-a dat o valoare emoțional-artistică. Pe unul din pereți, un covoraș distrus de vechime, pe care abia se mai văd culorile și jocul de linii, poartă acum în centru, ca într-un pîntece, un fel de madonă pictată, ce iradiază o lumină astrală. O recentă „găselniță” - semnal subliminal al nevoii de-a găsi mereu soluții pentru a comunica emoțional cu exteriorul.

Părăsesc atelierul lui Muri, coborînd aceeași scară îngustă, pînă la baza unor ziduri pictate de el, pe care ploile le spală de mulți ani, dîndu-le un aer de însingurare ludică. Tului își ia la revedere de la mine, cu un scurt lătrat. De pe partea cealaltă a străzii, mai privesc o dată terasa lui Muri, care, asemeni unui chip fanat, mai păstrează ceva urme din „instalațiile” proteicului artist. Am uitat să-l întreb dacă are în vedere altele. Poate că Muri a obosit să continue de unul singur spectacolul sub cerul liber sau, cine știe, este liniștea dinaintea...

Mă gîndesc, de asemenea, la cele peste 40.000 de portrete (foto și pictate) cu scriitori, pictori, sculptori, critici de artă, muzicieni, pe care vrea cîndva să le expună într-un spațiu adecvat, transpunîndu-le pe suprafețe pe care timpul să le păstreze.

23 martie, 2009

(Din volumul III, în pregătire, *Interior cu atelier*) <<

Acest număr este ilustrat cu lucrări ale artistului Vasile MURIVALE